

**MÅRSLET...
HER HVOR VI BOR**

**STØRRE OG MINDRE
BERETNINGER FRA
DET GAMLE MÅRSLET**

Mårslet Sogns Lokalhistoriske Forening

Tekst: Hans Møller

Større og mindre beretninger fra det gamle Mårslet

Udgivet november 2002

Testrup Friskole

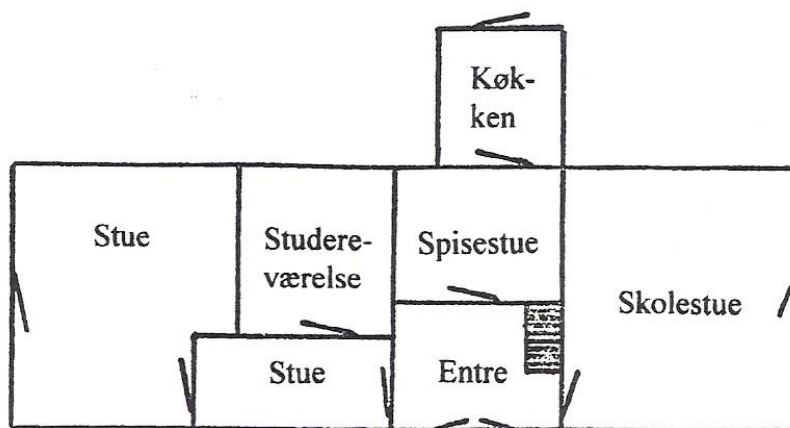
Friskolens start og mændene bag skolen

Den folkelige bevægelse på Århuseggen, som førte til oprettelsen af Testrup Højskole i 1866, kom få år senere også til udtryk i oprettelsen af Testrup friskole. Gårdejer Thomas Nielsen, Testrup, købte i 1866 et stykke jord – i dag Testrupvej 119 – beliggende overfor Testrup Højskole. Herpå lod han i 1870 opføre en ny skolebygning, der skulle benyttes af Testrup Friskole. Allerede før 1870 havde man i Testrup drevet friskoleundervisning på gården ”Enggården”, Tingskovvej 1 overfor Testrup Købmandshandel. Her var Friskolen begyndt med 17 børn. Friskolen var en eksamensfri privat skole hvilende på N.F.S. Grundtvigs og Cristen Kolds skoletanker. Vægten blev i undervisningen lagt på den mundtlige fremstilling, da man mente, at den gode mundtlige fortælling ville få mere til at hænge fast i børnenes hukommelse end læsning i bøger. Skolen i Testrup var etableret som et modspil til den kommunale skole i Mårslet, der dengang lå langs Banevej på den grund, hvor en ny skolebygning – vort nuværende ”Borgerhus” – blev opført i 1885.

Blandt de mænd, der i Testrup var med til at sætte Friskolen i gang, var ud over Thomas Nielsen, der havde overtaget ”Testrup Søndergård” efter sin far, også hans to farbrødre – gårdmand og teglværksejer Jens Thomasen på ”Enggården” og gårdmand Rasmus Thomasen på ”Overgård” samt fætterten Hans Jensen, der var søn af Jens Thomasen. Det var de to gårdmænd Jens og Rasmus Thomasen, der i 1866 havde solgt jord til Jens Nørregård til opførelse af Testrup Højskole.

Skolebygning, lærerløn og børnehjem

Det kostede dengang 3.971 kr. at opføre Testrup Friskoles skolebygning med entré, skolestue, studerekammer, stue, værelse, spisestue og køkken. Der var i huset kun én skolestue, så eleverne blev delt i to klasser – ”de små” og ”de store”. Gymnastikken var en vigtig del af skolelivet, og skolens ”gymnastiksal” var en del af skolens gårdsplads, der var overdækket, og hvor gulvet var af sand.

Friskolebygningen, som den så ud ved opførelsen i 1870

I 1870 var friskolelærerens løn 225 kr. halvårlig stigende til 375 kr. halvårlig i 1885. Hertil kom brændsel og fri lejlighed, naturalier fra elevforældre og gode venner samt udbyttet fra den lille have bag skolebygningen. Læreren havde endvidere undervisningstimer på Testrup Højskole, hvilket blev betalt med 200 kr. årligt og med delvis kost på højskolen.

Skolekredsen betalte årlige bidrag for at holde friskolen i gang. Skolebidragene pålignedes af mændene selv efter, hvad den enkelte var i stand til at betale. I de første 14 år betalte Thomas Nielsen årlig 122 kr.. En anden stor bidragsyder var gårdejer Knud Jacobsen, Ravnholt, der betale 74 kr. årligt. Kørsel efter brænde og sand til skolen blev ydet i fællesskab af de forældre i skolekredsen, der havde hest og vogn.

Skolens 17 børn i 1870 kom fra 14 familier. I 1875 var elevtallet vokset til 30 børn. Fem år senere var der 56 børn, og skolens børnetal i 1885 – 15 år efter starten – var vokset til 62 børn, der kom fra 29 familier.

Den kreds af Testrupborgere, der havde stået bag oprettelsen af Friskolen i Testrup, skænkede også en grund og opførte det gule murstenshus på Testrupvej nr. 6 i Mårslet til brug for et børnehjem. Mårslet Børnehjem blev taget i brug i 1888 og eksisterede frem til 1938. Børnene fra børnehjemmet havde i de første mange år deres skolegang i Friskolen i Testrup, men allerede inden Friskolens ophør i 1927 gik børnehjemmets børn i Mårslet skole. Mårslet Børnehjems bygning købtes efter børnehjemmets ophør af Mårslet Kommune. I mange år brugtes huset som pedelbolig for skolens pedel og var en overgang også indrettet med klasseværelser. Bygningen rummer i dag ”Juniorklubben”.

Friskolens første lærere

Seminarist Jensen var Friskolens første lærer. Han blev i 1872 afløst af seminarist Jørgen Henriksen Borre, der i 1876 ophørte som friskolelærer, da han fik fuldtidsansættelse på højskolen. I 1876 blev Jørgen Andersen Bo, der ikke var seminarieuddannet, lærer, og han ledede Testrup Friskole til 1919, indtil han som 74-årig efter 43 år standsede sin undervisning.

Friskolelærer Jørgen Andersen Bo

Jørgen Andersen Bo var født i 1845 som 3. søn af fæstebonde Anders Andersen Bo i Tågerød på Fyn. En hoftebetændelse, han fik et par år efter sin konfirmation, hindrede ham i at blive landmand. En dygtig lærer i hans hjemby gav ham lyst til at blive lærer og var ham behjælpelig med at samle kundskaber – men familien havde ikke råd til at give sønnen en læreruddannelse, så af økonomiske grunde blev Jørgen Andersen Bo foreløbig sat i murerlære.

Ved krigsudbruddet i 1864 lykkedes det ham trods hofteskaden at blive soldat, og han gennemførte også en korporalsuddannelse. Som soldat i Odense lærte han den grundtvigske bevægelse at kende og sluttede sig til den. Under et ophold i København hørte han Grundtvig i Vartov. Han besøgte Kolds højskole og begyndte forsøgsvis at undervise i Morten Eskesens friskole på Fyn. Ved friskolelærerens mellemkomst kom Jørgen Andersen Bo i 1871-72 til Testrup Højskole som højskoleelev.

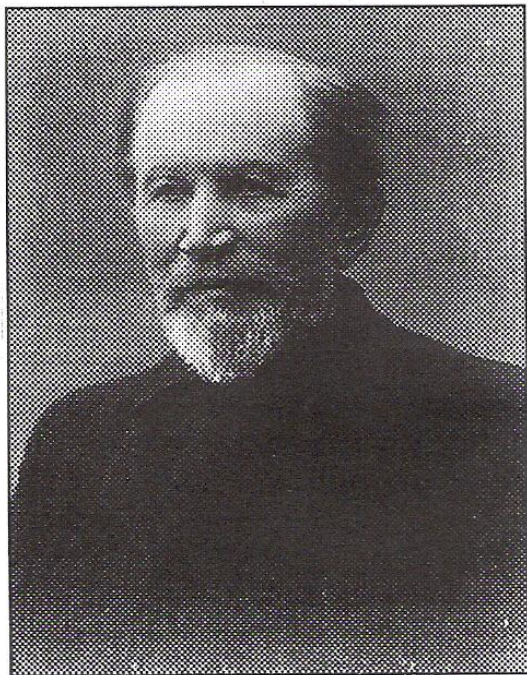
I sommeren 1872 foretog han en rundrejse i Jylland med besøg på en række friskoler og i et par valgmenigheder. Senere på året rejste han til Norge, hvor han oplevede Bjørnson. Efter hjemkomsten fik han arbejde på Fyn, men havde stadig kontakt med højskoleforstander Jens Nørregård på Testrup Højskole, og det resulterede i, at han umiddelbart efter kom tilbage til Testrup Højskole som lærer, hvor gymnastik, skrivning og dansk blev hans fag. Denne undervisning på højskolen fortsatte han med indtil 1913 – også efter at han i 1876 var blevet lærer og leder af Friskolen i Testrup. Jørgen Andersen Bos skoleidealer og livsanskuelse faldt sammen med højskoleforstander Jens Nørregaards. Derfor kom Testrup Højskole og Testrup Friskole til at stå i nært forhold til hinanden, og mange af friskolens elever blev senere også højskolens. I de første 8 år af hans tid som friskolelærer førte hans søster Maren Andersen hus for ham. Hun underviste samtidig på højskolen i håndarbejde for pigeholdene om sommeren. I mere end 40 år virkede Jørgen Andersen Bo som lærer ved højskolen med et par timer eller tre, når han om eftermiddagen var færdig på Friskolen. Udenfor højskolen og friskolen var han endvidere virksom i egnens gymnastik- og skytteforeningsarbejde.

Ved fortsat selvstudium skaffede Jørgen Andersen Bo sig ualmindelig gode kundskaber. Her kom hans sjældne hukommelse ham til hjælp. Han besad en skarp logik og et rigt følelsesliv, der var gennemglødet af hans stærke, forsvarsbetonede nationalfølelse. Men

allerstærkest kendetegnedes hans personlighed af hans stærke viljestyrke og energi. Han gav aldrig op. Med en pågåenhed, der grænsede til stædighed, førte han sine synspunkter og hensigter frem over for børn og unge, så de vanskeligt kunne undslå sig for at tage imod dem, og han forlangte tingene udført til den yderste fuldkommenhed. Han lagde i sit friskolearbejde megen vægt på at bibringe børnene grundige kundskaber – han ville, at børnene skulle have noget ud af undervisningen. Også i åndsfagene havde børnene lektier, men kun salmer forlangte han, de skulle lære udenad. Børnene kunne lide hans fasthed og hans retlinede personlighed.

I gymnastiksalen kunne hans livfulde og friske energi rigtig udfolde sig. Og gymnastiksalen var også et af de midler, hvorigennem han fik en stor tilknytning til egnen. Han var medstifter af TMG – Testrup Mårslet Gymnastikforening – og i mange år var han en fremtrædende skikkelse ved amtets skytte- og gymnastikstævner.

Hans gymnastikundervisning byggede på et grundigt kendskab til det menneskelige legeme, og i 1885 gennemgik han i Lund et kursus i det Lingske gymnastiksystem – anatomisk- fysiologiske formålstjenlige øvelser. – og dette system blev derefter indført på højskolen og i skytteforeningen (TMG), hvor han fortsat i mange år nedlagde et stort arbejde både for skydning og gymnastik.

*Jørgen Andersen Bo
Friskolelærer 1876-1919*

I 1884 giftede Jørgen Andersen Bo sig som 39-årig med Elise Jensen, 25 år og datter af lærer Jensen, Skjolde. Hun var udover at være hans medhjælp i Friskolen også lærerinde på Testrup Højskole, hvor hun bl.a. underviste i korsang og musik. Hun var et herligt menneske, frisk og dygtig, fin og musikalsk. I 10 år fra 1910 – 20 var hun indvalgt i Mårslet Menighedsråd.

I 1919 opgav Jørgen Andersen Bo som 74-årig sin lærergerning efter at have ledet Friskolen gennem 43 år. Testrup Friskole blev under Jørgens Andersen Bo's ledelse en meget kendt skole i friskolekredse, og han blev anset som en af den tids mere betydende friskolemænd. Han blev boende i skolebygningen, som han havde købt i 1913.

Friskoleparret var uden tvivl forholdsvis fattige. Der var egentlig kun råd til uddannelse af deres

to store børn, men takket være økonomisk bistand fra gode venner lykkedes det at få datteren Marie, der var for svagelig til at komme i praktisk arbejde, på seminarium. Senere fik også de to yngste, især ved egen hjælp, en uddannelse.

I august 1923 døde Jørgen Andersen Bo. Han var åndsfrisk til det sidste og søgte at følge med i tidens rørelser, særlig i alt, hvad der angik folket og fædrelandet. Det havde været ham en stor skuffelse, at vi ved afstemningen i 1920 ikke fik flyttet den dansk grænse længere sydpå. Han blev begravet 6. august på Mårslet kirkegård. En stor skare af gamle elever og venner fulgte ham til graven. De samledes i kirken, hvor kisten stod dækket med Dannebrog. TMGs florumvundne fane stod opstillet ved kisten. En mængde kranse var sendt, deriblandt flere med signerede bånd – fra blandt andre kirkeligt Samfund, Testrup Højskole, gamle elever, Århus Amts Skytte- og Gymnastikforening og fra TMG.

På Mårslet kirkegård, yderst i det sydvestlige hjørne, på den del af kirkegården, der tidligere tjente for begravelser af Testrupborgere, findes Elises og Jørgen Andersen Bo's grav. På graven står en meget stor granitsten med indskriften:

JØRGEN ANDERSEN BO

f. 23. 3 1845 – d. 1.8. 1923

ELISE ANDERSEN BO

f. 28.8 1859 – d. 4.5. 1932

ELEVER OG VENNER SATTE DETTE MINDE

Testrup Friskole efter Jørgen Andersen Bo

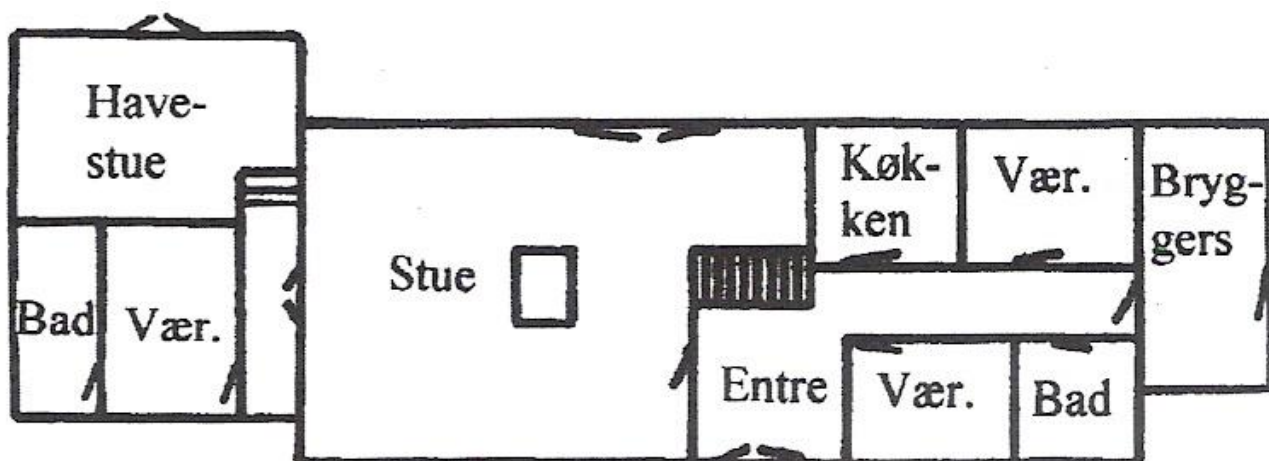
Da Jørgen Andersen Bo i 1919 ophørte som friskolelærer, blev børnenes undervisning flyttet tilbage til ”Enggården”, hvor Friskolen i sin tid var startet. Enggården var da ejet af teglværksejerne brødrene Harald og Thorvald Skovgaard, sønner af Hans Jensen, der havde været med til at starte Testrup Friskole i 1870.

I 1919 blev Frederik Vestergaard friskolelærer. Han blev i 1922 afløst af R. Ankjærø, men i 1927, 1. september, måtte undervisningen ophøre. Det, der til sidst standsede Friskolen, var ikke mangel på interesse hos omegnens folk, for skolen besøgte til det sidste af alle børn i Testrup og nærmeste opland. Men hele egnens børnetal sank

efterhånden så meget, at det kunne knibe med at bære skolen økonomisk. De hjem og familier, der gennem årene bar skolen, holdt ud, så længe Testrup Friskole eksisterede.

Skolebygningen på Testrupvej 119

Gårdejer Niels Jensen på Enggården, fætter til Thomas Nielsen, der startede Testrup Friskole, overtog i 1904 skødet på skolens grund og skolebygningen, som han i 1913 solgte til Jørgen Andersen Bo. Ved dennes død i 1923 blev bygningen solgt til snedker Peder Rasmussen, der i 1926 solgte den videre til Alfred Rasmussen. I 1957 solgte han huset til Christence Frandsen, men fik samtidig en uopsigelig lejekontrakt og betalte 300 kroner årlig for at bo i skolestuen. Efter hans død i 1964 købtes ejendommen for 33.000 kroner af E. Vilhelmsen, Århus. Han moderniserede bygningen, og den 94-årige gamle skolestue i husets vestende blev omdannet til værelser. Året efter – i 1965 - blev ejendommen solgt til læge Jørgen Scherwin for 195.000 kroner. Han boede her til 1969, da huset blev købt af direktør Torben Meldgaard Pedersen, der midt i 70'erne opførte en tilbygning i forlængelse af husets østende indeholdende havestue, værelse og bad.

Testrupvej 119 efter om- og tilbygning i 1970'erne

I 1980 blev ejendommen købt af Charlotte Thygesen Nielsen og Per Søndergård. De solgte til Bente Clausen og Jens Jørgen Jensen. I dag ejes den gamle skolebygning på Testrupvej 119 af Vibeke Zoffman og Robert Knudsen.

Stamhusbesidder Thomas Just Jermiin

For mange år siden kunne man, når man manglede en stor sten enten til placering i haven eller fx til brug som trappesten foran huset, henvende sig til graveren på kirkegården. Der var der altid gamle gravsten tilovers fra sløjfede gravsteder, og det var nemt at finde en sten, der passede til formålet.

Sådan er det ikke mere. I dag udleveres der ingen gravsten fra kirkegården, men at det tidligere har været brugt ses af, at der af og til ude i byen dukker gamle gravsten op. Således også i en have på Obstrupvej. Da ejeren vendte en meget stor, lys granitsten i sin have, kunne der skimtes denne indhuggede skrift på stenen:

RITMESTER STAMHUSBESIDDER

TH. I. JERMIN

AUSUMGAARD 12/9 1786

MOESGAARD 25/4 1857

I.K.G. JERMIN

16/1 1824 6/1 1849

Kirkegården blev kontaktet og det blev aftalt, at stenen skulle tilbage til kirkegården, hvor den så for anden gang blev opstillet. Ingen kendte Jermins gravsted, og stenen endte med at blive opstillet i en af de rækker med gamle gravsten, der ses på kirkegården. Går man fra kirkens tårn ned på kirkegården ad den brede midtergang, vil man i dag se Jermins gravsten som den første i rækken lige efter fællesgravstedets blomsterplads. Tilsyneladende er stenen bare en stor naturgranitsten uden indskrift, men når lyset falder på en bestemt måde ned over stenen, kan man ane de indhuggede bogstaver, og ved at lade en finger følge bogstaverne, kan teksten med besvær aflæses.

Men hvem var denne stamhusbesidder, der for snart 150 år siden var blevet begravet på Mårslet kirkegård? Var der hjælp at hente i Ausumgårds historie? Det var der. Thomas Just Jermin viste sig at være Ausumgårds 4. stamhusbesidder. Det var hans bedstefar, der i 1777 havde omdannet Ausumgård ved Ringkøbing til et stamhus.

Thomas Just Jermin var gået militærvejen og var i 1816 blevet sekondritmester. Han havde giftet sig i 1814, og hans hustru var død i 1834. Han må have været en ganske speciel personlighed, for der står også skrevet om ham, at "hans excentriske natur næppe

gjorde ham skikket til den yderst vanskelige opgave at styre et så betydeligt gods i sådanne tider”!

På gravstenen står, at han døde på Moesgård. Var det mon muligt at finde tilbage til Jermiins forbindelse hertil? Kunne gamle folketællingslister måske være til hjælp? Ja, på folketællingslisten fra 1845 ses Thomas Just Jermiin boende som lejer i Moesgårds hovedbygning med 2 døtre og en søn. Med til husstanden hørte desuden en syjomfru, 2 tjenestepiger, 1 tjenestekarl, et plejebarn og en husjomfru.

Staten havde i 1822 købt Moesgård ved en tvangsauktion, der holdtes over baron Frederik Julius Gyldenkrones bo. Det må være efter statens overtagelse af herregården, at man påbegyndte udlejning af lejligheder på godset. Der boede indtil 1850erne flere andre lejere end Jermiin i Moesgårds hovedbygning – typisk pensionerede embedsmænd og officerer. Havde Thomas Just Jermiin trukket sig tilbage som pensionist på Moesgård? Ved folketællingen i 1845 var han 59 år. Eller kan hans tilstedeværelse på herregården have en anden årsag?

Efter statens overtagelse af Moesgård i 1822 var der forsøgt oprettet et hestestutteri. Der blev indkøbt 19 frederiksborghingste og 6 engelske hingste. Meningen var at hingstene skulle medvirke til at forædle egnens hestebestand, men bønderne viste ikke den store interesse, hvorfor stutieriet blev nedlagt. De sidste 6 hingste blev solgt ved en auktion i 1937 – 38. Kan det tænkes, at ritmester Jermiin er kommet til Moesgård på grund af hestestutteriet? Vi får dog nok aldrig at vide, hvorfor han i 1845 opholdt sig som lejer i hovedbygningen med sin familie og store tjenestestab.

I 1838 udbød staten Moesgård til salg ved en auktion, og på andet bud blev herregården solgt til proprietær Møller på Constantinsborg og Torkild Dahl på Århus Mølle. I 1844 købte Dahl proprietær Møller ud, og ved en folketælling i 1855 er Torkild Dahl med familie bosat på gården. På den samme folketællingsliste ses at Thomas Just Jermiin med sin husstand er flyttet til en lejlighed i Skovmøllen.

Ligesom der ikke kan gives et sikkert bud på, hvorfor Jermiin opholdt sig på Moesgård, kan der heller intet siges om, hvorfor han ved sin død blev begravet på Mårslet kirkegård. Ausumgård havde erhvervet kirketiende til flere kirker, og hvorfor blev Thomas Just Jermiin og hans søn Jacob Konrad Glade Jermiin ikke begravet fra en af Ausumgårds egne kirker?

Historien om ritmester og stamhusbesidder Jermiin efterlader mange ubesvarede spørgsmål, men et er sikkert – han har levet, han har boet på Moesgård, og han er blevet begravet på Mårslet kirkegård, hvor vi igen kan se gravstenen over ham opstillet.

Ved Thomas Just Jermiins død i 1857 blev stamhuset Ausumgård overtaget af en søn, kaptajn Hans Helmuth Jermiin, som den 5. stamhusbesidder.

De gamles hjem i Mårslet

Mårslet sogneråd begyndte i første del af 1950erne overvejelser om bygning af et alderdomshjem i sognet. Mårslet var da endnu et bondesamfund, sognet var stort i udstrækning, men havde kun ca 1200 indbyggere.

Det var en kommunal udfordring, der blev vendt og drejet ved mange sognerådsmøder. Behovet var der, men var der også penge til det i det lille samfund. Det var jo sognets skatteborgere, der skulle betale.

Det må have været en stor og svær beslutning, der blev truffet i sognerådet, da man i 1954 gik ind for, at Alderdomshjemmet skulle bygges. Sognerådet købte af ”Borregårdens” ejer en stor byggegrund nord for jernbanen, bygningen blev tegnet af arkitekt Ali Rasmussen og udbudt i licitation, en indbudt licitation med tilbud fra fire håndværkere til hver entreprise.

Da de indkomne tilbud blev åbnet, valgte sognerådet for hver entreprise de billigste tilbud, der var:

Murerarbejdet.....	105.055,50 kr
Tømrerarbejdet.....	44.822,00 kr
Snedkerarbejdet	26.678,00 kr
Blikkenslagerarbejdet	3.643,00 kr
VVS-arbejdet	15.935,00 kr
Varme	22.300,00 kr
Oliefyr	6.578,00 kr.
Elektrikerarbejdet	11.250,00 kr
Malerarbejdet	10.200,00 kr

Husets samlede håndværkerudgifter blev 251.511,50 kr. De to største entrepriser var murer- og tømrerarbejdet, og de gik til de to lokale håndværkere murermester Børge Lisbjerg og tømrermester Peter Jelsbak.

I sognerådets udkast til finansiering og beregning af de årlige driftsudgifter blev Alderdomshjemmets anskaffelsessum sat til 330.000,00 kr, hvoraf sognerådet selvfinansierede 17.000,00 kr. Det resterende beløb blev lånt med

1. prioritet – Kreditforeningslån	80.000 kr.
2. prioritet – Rente- og afdragsfrit	52.000 kr.
3. prioritet – Statslån	<u>181.000 kr.</u>
Samlede lån	<u>313.000 kr.</u>

De årlige driftsudgifter blev beregnet til:

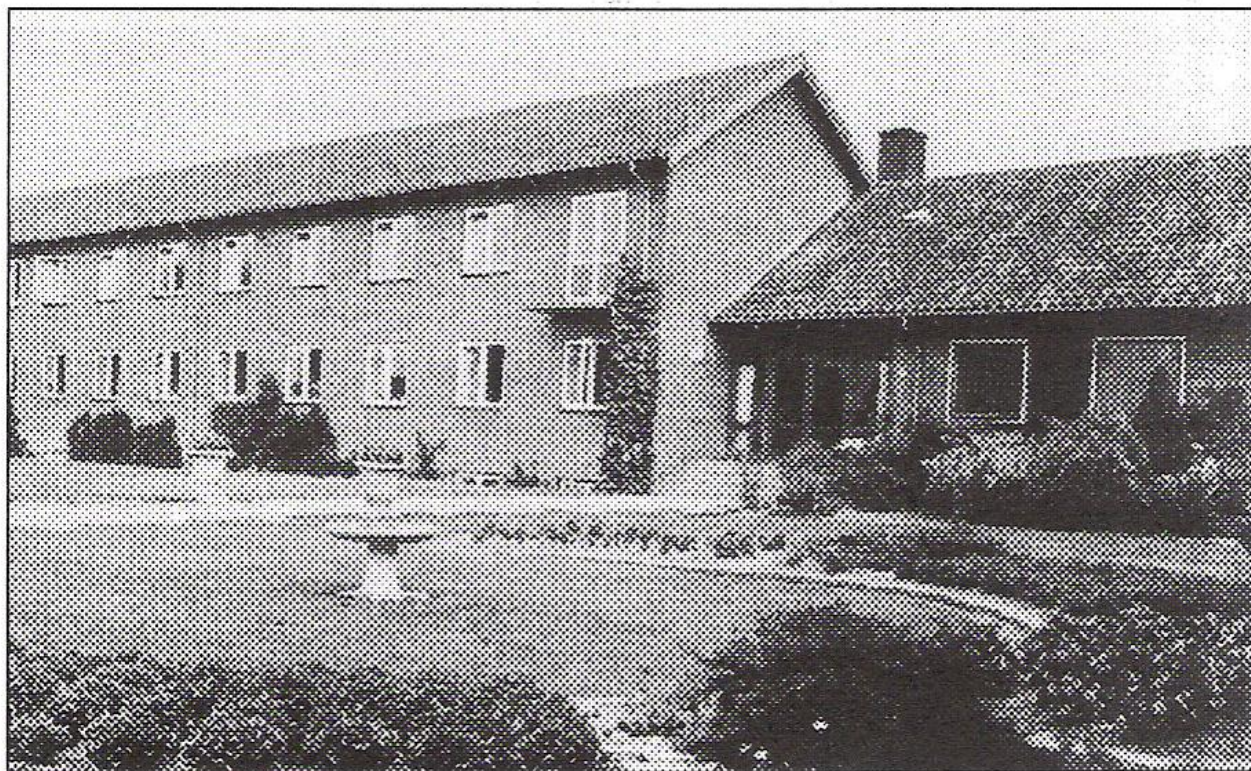
Renter 1. prioritet	4.000 kr
Renter 2. prioritet	0 kr.
Renter statslån	8.200 kr.
25 beboere x 365 dage x 7,50 kr.....	<u>54.800 kr</u>
Samlede årlige driftsudgifter	<u>67.000 kr.</u>

Da der kunne opnås både fælleskommunal- og statsrefusion på de årlige driftsudgifter på tilsammen 43.300 kr., endte Mårslet Kommunes udgift til driften med at blive 23.700 kr. årligt.

Den største post i driftsbudgettet er betalingen for de beregnede 20 beboere. Som det ses, er denne udgift sat til 7,50 kr. pr beboer pr dag til dækning af løn til bestyrerpar, personale, vand, el, varme og kost.

Der skulle virkelig spares, hvis dette beløb skulle holdes.

Men hvem skulle nu bestyre De Gamles Hjem? Allerede inden byggeriet var færdigt, havde sognerådet annonceret i Landsforeningen af Forsorgslederes medlemsblad om et bestyrerpar. Annoncen blev læst af Johannes og Poula Raunkjær, der var ansat som bestyrerpar ved Sdr. Felding Alderdomshjem, og de bestemte sig for at søge.

*Det nybyggede De Gamles Hjem i Mårslet.
Hjemmets indgang var i starten fra havesiden*

Blandt de mange ansøgere til stillingen blev Johannes og Poula Raunkjær bedt om at komme til en jobsamtale i Mårslet. Når sognerådet dengang arrangerede jobsamtaler, foregik det i hjemmene hos hver enkelt sognerådsmedlem. Den første samtale fandt sted hos sognerådsformand Peter Damgaard i Hørret. Han var syg og lå i sengen med influenza, så jobsamtalen hos ham foregik siddende ved sengen. Derpå besøgte efter tur de øvrige sognerådsmedlemmer.

Sognerådet besluttede efter samtalerne med Johannes og Poula Raunkjær at køre til Sdr. Felding den kommende lørdag for at danne sig et indtryk af bestyrerparret i arbejde. Allerede dagen efter denne tur blev Raunkjær ringet op fra Mårslet og ønsket tillykke med ansættelsen som bestyrerpar på byen næsten færdigbyggede Alderdomshjem.

Ansættelsen var fra 1. juli 1955 – en måned før beboerne skulle flytte ind. Johannes og Poula Raunkjær var klar over, at det var et heltidsjob, de havde søgt og fået. Han var diakon og havde tidligere haft med syge og gamle at gøre, og hun var huslig uddannet. Til hjælp til det daglige blev det aftalt, at der skulle ansættes to piger – den ene af de to førstansatte var Grethe Sørensen, der i dag er indvalgt i Kildevangs Brugerråd.

Landsforeningen af forsorgsledere havde på det tidspunkt ingen overenskomst med kommunerne, så Johannes og Poula Raunkjær aftalte med sognerådet, at lønnen for dem begge tilsammen skulle være 550 kr. om måneden. Hertil kom fri kost og fri bolig. Boligen var en lejlighed, der var indrettet i den lave del af bygningen. Her lå også hjemmet spisestue og køkken, som var indrettet med elektriske kogeplader og køleskab. I kælderen var der fryseboks, elektrisk vaskeanlæg og oliefyr.

I den toetages bygning var der i stueetagen 10 værelser og på førstesalen 9 værelser og en hygge-krog – i alt 13 enkeltværelser og 3 sammenhængende dobbeltværelser beregnet for ægtepar. Alle værelser er sydvendte og hvert forsynet med en håndvask, mens toilet og bad er at finde for enden af værelsesgangen, hvor der også er et lille tekøkken.

Da Mårslet Kommune 1. august 1955 indviede De Gamles Hjem havde sognerådet lov til at være stolt. Der var skabt et smukt, moderne, komfortabelt og hyggeligt hjem for de 19 beboere, der lige var flyttet ind. Flaget, der ved indvielsen var hejst, var skænket af de håndværksmestre, der havde opført bygningen, og uret, der var ophængt i forhallen, var en gave fra borgerforeningen.

De Gamles Hjem's første 19 beboere var:

Frands Andersen

Sine Mikkelsen

Kirstine Lauridsen

Bolette Holm

Ægteparret Hans og Marie Vonsild

Kirsten Andersen

Frands Due fra Langballe

Peter Egelund

Kristian Pedersen

Ægteparret Pedersen fra Tiset

Nielsine Sørensen fra Ravnholt

Marius Simonsen

Elna Nielsen

Ægteparret Niels og Kirstine Rasmussen fra Nymarken

Ægteparret Jens og Sørine Jensen, smedeparret fra Hørret

Johannes Raunkjærs arbejde var udover pleje og hjælp til vask af beboerne også at være husets pedel både ude og inde. Ude vil sige pasning af prydhaven med de store græsplæner og den meget store nyttehave, der blev anlagt, hvor i dag de beskyttede boliger og hovedparten af de gule ældreboliger ligger. Johannes Raunkjær dyrkede her kartofler, grøntsager og frugt til brug i husholdningen. De friske grøntsager og frugter bragtes til køkkenet, hvor Poula Raunkjær brugte en del deraf i den daglige madlavning, og resten blev syltet eller henkogt til vinterens brug.

En af de ansatte piger, Elinor Olsen, har senere om Poula Raunkjær udtalt, at hun var formidabel til alt omkring det huslige. Aldrig havde hun set et menneske arbejde så intenst hurtigt. Når hun gik igennem et køkken, så lavede hun noget hele vejen igennem lokalet. Også Johannes Raunkjær får ros af Elinor Olsen, der, mens hun var ansat på De Gamles Hjem, lærte en masse af ham om sygepleje og om at pleje ældre mennesker.

Der blev sunget meget på De Gamles Hjem i Mårslet. Hver aften samledes man til aftensang i spisestuen, hvortil en Mårsletborger skænkede et nyt klaver. Johannes og Poula Raunkjær søgte i det daglige at undgå institutionspræget, men i stedet skabe et

hjem. Det var stemningen fra beboernes tidligere hjem, de ønskede at fastholde.

Hjemmets spisestue i 1955 med billeder af kongeparret ophængt på bagvæggen, hvor også Hjemmets radio står. Ved væggen til venstre ses klaveret, der blev skænket som gave til Hjemmet

I en tale, som sognerådsformand Peter Damgaard holdt nogle måneder efter indvielsen af De Gamles Hjem, sagde han blandt andet: ”Når man tænker på den tilfredsstillelse, det er for et sogneråd at have et Hjem indenfor kommunegrænsen at anvise de ældre, når de får den alder, hvor det er vanskeligt at klare sig selv, har vi kun grund til at være glade for, at denne bygning endelig er blevet til virkelighed. Den glæde understreges yderligere ved, at jeg tror, vi har været meget heldige med at finde et dygtigt og flinkt bestyrerpar, som har den rette forståelse af omgangen og plejen af de gamle. Når man gør sig et ærinde på Hjemmet, hører man kun tilfredshed og taknemlighed over forholdene der. At vi i dagene her op til jul har modtaget et dejligt klaver som julegave fra en af sognets beboere vil vi jo gerne tage som udtryk for, at Sognerådet har tilslutning fra andre i kommunen til at gøre tilværelsen så god og hyggelig som mulig for beboerne på Hjemmet:”

Selv om der var stor tilfredshed med Alderdomshjemmets bestyrerpar, skete det dog, at også utilfredshed kom til orde. Således da én af de mandlige beboere klagede til sognerådet over Johannes Raunkjær. Beboeren fandt det ganske urimeligt og unødvendigt, at han skulle have et bad hver 14. dag! Det var den samme beboer, der senere utilfreds med et eller andet flyttede fra Hjemmet, men det varede ikke lang tid, så var han tilbage på værelset igen.

4. juledag hvert år blev sognerådet med ægtefæller inviteret til julefest på Hjemmet. Inden der blev budt på aftenkaffe, havde sognerådsmedlemmerne været rundt på alle værelser for at tale med beboerne og se deres julegaver, hvoraf én af gaverne var fra sognerådet. Beboerne var glade for dette besøg, men gæsterne fandt det også hyggeligt på denne måde at mødes med de ældre. Hvert år, mens sognerådets skatteligning fandt sted på Afholdshotellet, var det også tradition, at sognerådet hver dag spiste deres middagsmåltid på Hjemmet.

På et hjem med 19 ældre mennesker vil der ofte være én, der er syg og kræver ekstra pleje. Når sygdommen var alvorlig, lagde Johannes Raunkjær en madras på værelsesgulvet, og her sov og vågede han, så længe det var nødvendigt.

Ferier og frihed var der ikke meget af for bestyrerparret i de første år. Senere blev det aftalt, at en sygeplejerske fra byen i fællesskab med de ansatte piger skulle passe de ældre, når Raunkjærs havde fri.

Regninger på, hvad der købtes til Hjemmet, blev attesteret af Johannes Raunkjær og bragt til kærnerkontoret, der betalte regningerne. Når årsregnskabet blev gjort op og udgifterne pr beboer beregnet og sammenlignet med den tilsvarende udgift ved andre plejehjem, var De Gamles Hjem i Mårslet i mange år det billigst drevne plejehjem i hele Århus Amt. Kostprisen lå på mellem 3 og 4 kroner pr. beboer pr. dag og så lav en pris var naturligvis kun mulig på grund af egenavl fra nyttehaven, og fordi alt i køkkenet blev lavet fra grunden uden fordyrende brug af indkøbte halvfabrikata.

Efter at have været bestyrerpar på De Gamles Hjem i Mårslet gennem 14 år rejste Johannes og Poula Raunkjær fra Hjemmet i 1969 for at søge nye udfordringer.

Det næste bestyrerpar Keld og Rita Danielsen blev ansat af sognerådet kort før kommunesammenlægningen i 1970, og også de måtte inden ansættelsen igennem en jobsamtale ude i sognet i hjemmene hos de forskellige sognerådsmedlemmer. Ved denne ansættelse var der oprettet overenskomst mellem Foreningen af Forsorgsledere og kommunen. Ansættelsesvilkårene for Danielsens var de samme, som Raunkjærs havde arbejdet under – pasning og pleje af de ældre, pasning af have og dertil administration. Også personalenormeringen var den samme med to piger og en halv dame, som allerede var blevet ansat før Raunkjærs afrejse.

Da Keld og Rita Danielsen tiltrådte, havde 2 ud af 19 beboere et særligt plejebestov, men efter at De Gamles Hjem i 1970 kom under Århus kommune, og kommunen begyndte at henvise beboere til Hjemmet, blev det snart sådan, at kun 2 ud af de 19 beboere kunne klare sig selv. Da De Gamles Hjem startede i 1955, var betingelsen for at flytte ind kun, at man var gammel, men fra 1970 skulle man også have et plejebestov for at blive beboer på Hjemmet. Keld og Rita Danielsen fik dog mere hjælp – blandt andet en fast nattevagt og vagt af en sygeplejerske på hjemmet, når de selv havde fri.

Bestyrerlejligheden var hverken særlig stor eller særlig bekvem, og i 1973 søgte Keld og Rita Danielsen om tilladelse til at fraflytte tjenesteboligen, og de flyttede og købte i stedet et hus i Mårslet.

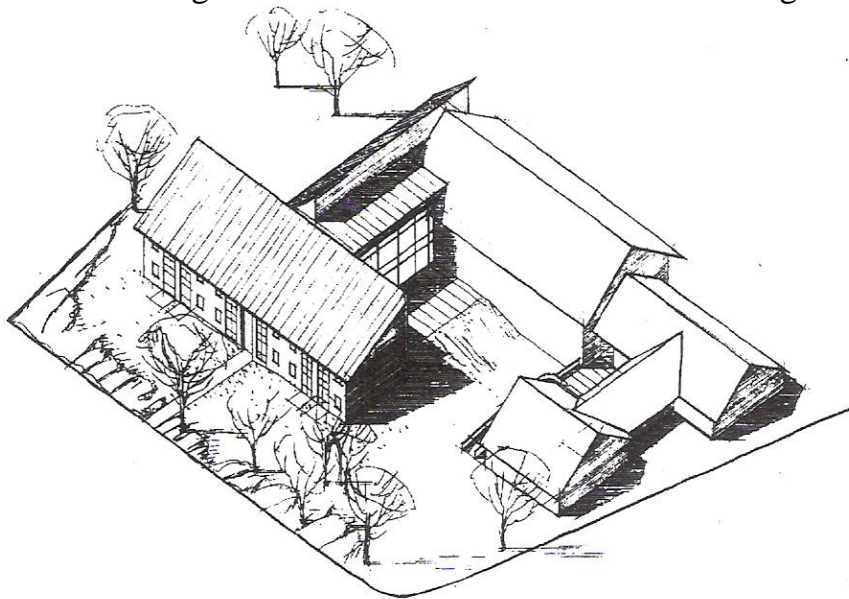
Kort før kommunesammenlægningen havde Mårslet Sogneråd optaget et lån på 200.000 kroner som byggekredit til opførelse af 4 pensionistboliger ved De Gamles Hjem. Da arbejdet i 1970 blev udbudt i licitation, viste byggeprisen sig at blive 383.700 kroner. Selv om Århus kommune var villig til at give en ekstrabevilling på 183.700 kr. så blev byggeriet ikke gennemført, fordi Boligministeriet fandt det for dyrt. Højbjerg Andelsboligforening lavede i 1972 et nyt projekt, der kunne godkendes og i 1974 opførtes de 2 røde blokke med 8 beskyttede boliger langs Langballevej. De blev i 1975 overtaget af Århus kommune for 1,2 millioner kroner.

Keld og Rita Danielsen var bestyrerpar til 1974, hvorefter Annalise Kuhr Mikkelsen blev ansat, men hun var kun bestyrer af De Gamles Hjem i et år. Efter hende fulgte Egon Kudahl Hansen, der var bestyrer indtil 1980. Ved hans ansættelse skiftede plejehjemmet navn til Mårslet Alderdomshjem og få år senere til Mårslet Plejehjem.

I 1977 var der planer om en udbygning af Alderdomshjemmet fra 19 til 26 boliger, men planerne blev ikke gennemført. I stedet blev der i 1979 foretaget en modernisering og en 4 meter bred bygningsudvidelse langs nordfacaden. Ved den lejlighed blev Hjemmets hovedindgang flyttet fra havesiden til dens nuværende nordlige placering.

Det blev Annalisa Enghild, der, som ny bestyrer fra 1. april 1980, i august 1980 kunne fejre både indvielsen af det moderniserede og ombyggede plejehjem og samtidig Mårslet Plejhjems 25 års jubilæum. Det er i Annalisa Enghilds tid som leder, at de helt store ændringer fra Plejehjem til Lokalcenter er sket.. I 1984 blev der projekteret et nyt Servicecenter til 2.040.076 kr. Det blev bygget i T-facon mod syd som en tilbygning til Plejhjemmets lave bygningsdel. Her blev der også plads til indretning af en ny spisestue. En foldedør på tværs mellem spisestue og Servicecenter gør det muligt at skabe et større rum, som der ofte er brug for. I 1985 blev det nye Servicecenter indviet, og plejehjemmet skiftede navn til Mårslet Plejehjem og Pensionistcenter. Og så i 1990

fulgte opførelsen af de 6 gule blokke med tilsammen 25 ældreboliger i Raunkjær

Den største og mest synlige ændring på det 47 år gamle plejehjem nyttehave.

Den næste ændring på det gamle Alderdomshjem skete i december 1992, da Mårslet Plejehjem og Pensionistcenter endnu engang skiftede navn – denne gang til Lokalcenter ”Kildevang”. Aannalisa Enghild havde søgt og fået stillingen som centerleder, og dermed fulgte der en række nye lederopgaver som fordeling af hjemmehjælp, sygepleje og hjælpemidler.

Den største og mest synlige ændring på det 47 år gamle plejehjem blev indviet den 11. september 2002 i 10-året for Lokalcentrets oprettelse. Det var den nye flotte fløj til ”Kildevang” med topmoderne boliger til 18 ældre. Samtidig var den oprindelige plejehjemsbygning blevet renoveret, og der var i de gamle omgivelser skabt 6 store og gode værelser indrettet med bad og toilet.

Den nye plejehjemsbygning er i to etager og med gange forbundet til den gamle bygning. De i alt 24 boliger er fordelt med 12 i stueetagen, der kaldes ”kilden” og 12 på førstesalen, der har fået navnet ”Kvisten”. Både ”Kilden” og ”Kvisten” har fået egne køkkener med spisestue.

Ud over de 24 nævnte boliger råder Lokalcenter ”Kildevang” i dag over de 8 beskyttede boliger og de 6 blokke med 25 ældreboliger, i alt 57 veludstyrede og helt moderne boliger – imod de 19 små værelser, som det hele startede med i 1955.

To kastanietræer

”Bomgården” hed den, den gamle gård ved Hørretvej lige midt i Mårslet overfor kirkepladsen. I 1974 forsvandt denne gård, der havde sat sit præg på bybilledet i det gamle bondesamfund. Århus Kommune havde købt ”Bomgården” til nedbrydning for i stedet at indrette et nyt butikscenter med parkeringspladser.

De gamle stråtekte gårdbygninger fra 1860 lå på det areal, hvor Bogbussen holder hver mandag og torsdag – og hvor Brugsen senere opførte OK-benzinanlægget.

Selv om ”Bomgården” i dag er væk, har vi stadig minder om, at gården engang har ligget her. Da hovedbygningen på Moesgård i 1970erne skulle renoveres, var balustradeværket øverst på parkfacadens halvrunde midterparti gået til grunde og skulle fornyes, og det blev foretaget med det balustradeværk, der hidtil havde omkranset Bomgårdens haveterrasse.

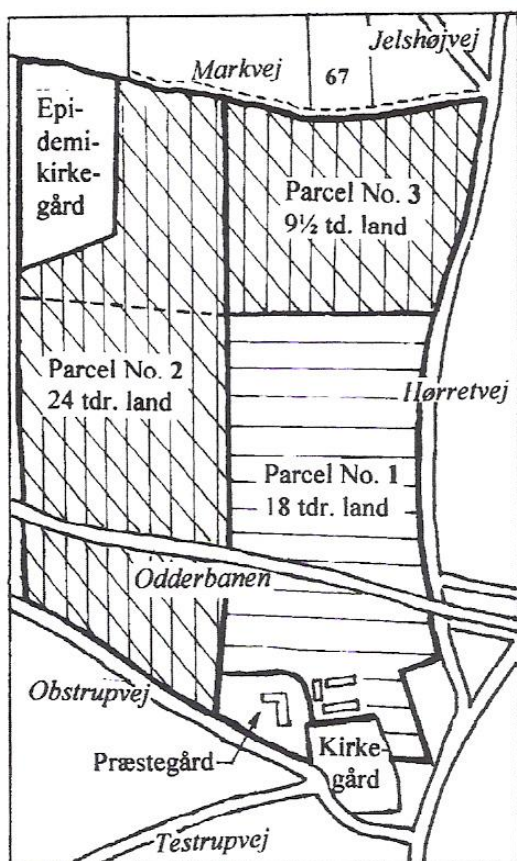
Mårslet Sogns lokalhistoriske Forening tog for nogle år siden initiativ til navngivning og opsætning af navneskiltet ”Bomgårdshaven”, der står ved marken mellem Giber å og gangstien, der fra Hørretvej fører op til butikstorvet. I mange år havde denne mark fejlagtigt været benævnt som ”Karl Frederiks Mark”, selv om det rettelig var Bomgårdens have, der fra gården strakte sig ned til Giber å.

Et mere synligt minde om ”Bomgården” er de to store kastanietræer, der står ved Hørretvej, hvor gangstien fører op til butikstorvet. Træerne blev plantet i 1896 af gårdens daværende ejer Mads Peter Pedersen, da hans og hans kone Maries førstefødte, datteren Agnethe, kom til verden. Det ene af træerne er ganske vist et par år yngre, da det måtte fornyes, fordi en løbsk hestevogn læsset med grise kørte imod det og ødelagde det.

De 2 gamle kastanietræer pryder fortsat efter mere end 100 år indgangen til Bomgårdshaven, og de er med til at bevare mindet om byens gamle gård, hvis gårdsnavn kan sættes i forbindelse med vadestedet over Giber å – folk, der ville passere åen, måtte først erlægge bompenge til Bomgårdens ejer, der til gengæld var forpligtet til at holde vadestedet i orden og hjælpe folk og fæ over.

Epidemikirkegården

På kortet er vist udstrækningen af Mårslet Præstegårdsjorder før 1895 – i alt ca 60 tdr. land bestående af Parcel No. 1, Parcel No. 2, Parcel No. 3 samt arealerne, der på kortet er angivet som ”Præstegård”, ”Epidemikirkegård” og jernbane.

Epidemikirkegården anlægges

Epidemikirkegården var blevet anlagt i 1849 under treårskrigen 1848 – 50, hvor der var stor frygt for udbrud af en koleraepidemi. At frygten for kolera ikke var overdrevet, viser den epidemi, der få år senere brød ud i København, hvor mere end 5000 mennesker døde. Også Århus blev hårdt ramt, men i Mårslet blev der aldrig brug for kirkegården – epidemien nåede ikke til os.

Epidemikirkegården lå på præstegårdsjordens nordvestlige hjørne – mod nord grænsende op til ”Tranbjerggårdens” marker – altså langt væk fra landsbybebyggelsen. En 6 alen bred adgangsvej til

epidemikirkegården blev også anlagt fra landsbyens huse langs parcellernes nordskel med tilkørsel fra den vestre side af Hørretvej, hvor vejen fra Jelshøj udmunder i Hørretvej – ved den nuværende rundkørsel.

Begyndende salg af præstegårdsjorden

I 1895 blev Parcel No. 2 og Parcel No. 3 af præstegårdsjorden – i alt 34 tdr. land – solgt af sognepræst Valdemar Bille på præsteembedets vegne til Møller Hans Chr. Jensen, der i forvejen havde haft jorden i forpagtning. Salget af præstegårdsjorden var betinget af, at præsteembedet fortsat havde brugsret af epidemivejen, der gik langs parcellernes nordre skel ind til Matr. Nr.24 – det vil sige til epidemikirkegården.

Kirkens salg af epidemijorden

I 1897 solgte kirken efter tilladelse fra Kirke- og Undervisningsministeriet til Hans Chr. Jensen, Møllegårdens ejer, det areal, der i 1849 var udlagt til epidemikirkegård. Samtidig fralagde kirken sig sin ret til at bruge epidemivejen langs det nordre skel. Et mindre stykke af denne gamle epidemivej kunne indtil 2001 endnu ses – det var tilkørselsvejen til bebyggelsen Hørretvej 67. I flere år gik vejen kun hertil. I dag er epidemivejen helt væk og vejen til nr. 67 erstattet af den asfalterede vej, der fra rundkørslen fører ind til den nye bebyggelse i Hørretløkken.

Epidemikirkegården blev ikke nedlagt, men flyttet til Parcel No. 1, der fortsat hørte under den gamle Præstegård. Det må formodes, at epidemikirkegården blev anbragt på parcellens nordlige del, der stadig var langt fra landsbybebyggelsen, der på det tidspunkt endnu ikke havde bredt sig til nord for jernbanen – bortset fra den tidlige udstykning i Hørretløkken.

Endnu en flytning af epidemikirkegården

Sognepræst Johan Mikkelsen solgte i 1915 på præsteembedets vegne de resterende 18. tdr. land af Præstegårdsjordens Parcel No. 1 sammen med den gamle Præstegårds bygninger til landmand Johannes Levring Christensen. Nu lå epidemikirkegården igen i vejen for udnyttelsen af landbrugsjorden, hvorfor der for anden gang måtte foretages en flytning – og denne gang blev epidemikirkegården flyttet til Hørret Skov.

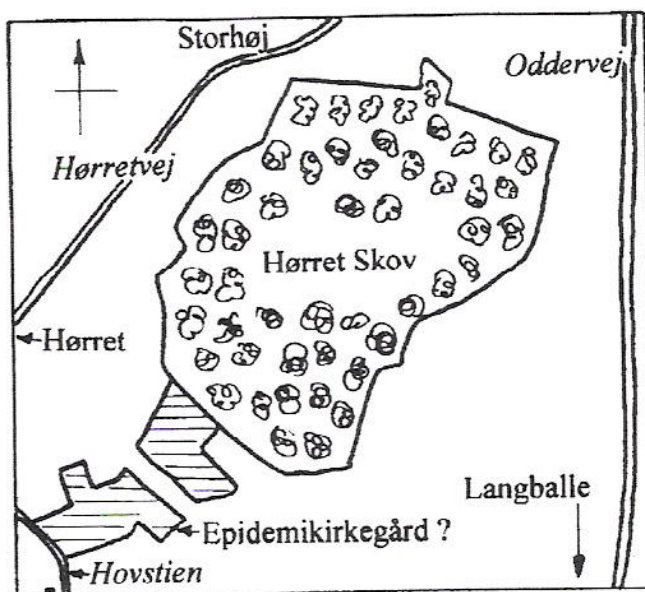
I det skøde, der blev udfærdiget i 1915, da Johannes Levring Christensen købte den resterende del af præstegården, står der, at han fremover var forpligtet til at betale 24. kr. årlig i landgilde til Vilhelmsborg – det var for ”leje” af den jord, der måske engang skulle bruges som epidemikirkegård. Hørret Skov hørte indtil 1973 under herregården Vilhelmsborg. Lejen blev betalt – først til baron Ove Theodor og senere Holger

Gyldenkrone, så fra 1923 til godsejer Lars Hviid og sidst til dennes søn Knud Hviid. I 1956 blev gårdejer Levring Christensen, der i 1954 havde overtaget præstegårdsjorden efter sin far, og godsejer Knud Hviid enige om at afgøre betalingen af den fremtidige "leje" med et éngangsbeløb.

Men hvor i skoven kom epidemikirkegården til at ligge? Det har næppe været i selve skoven, for idéen med en sådan kirkegård har jo været, at den skulle kunne anvendes her og nu – og ikke først efter at der er fældet en række træer og gravet trærodde op. Det eneste træløse areal i Hørret skov er Uller Eng midt i skoven, men her har der været for fugtigt til anlæggelse af en kirkegård. Nej, epidemikirkegården må have ligget uden for selve skoven.

En mængde mennesker, nuværende og tidligere beboere i og omkring skoven, der kunne formodes at vide noget om epidemikirkegårdens placering, er blevet spurgt, men ingen havde nogensinde hørt om en sådan kirkegård ved Hørret Skov. Og skovridderen, under hvem alle Århuskovene hører, havde siden Århus Kommunes køb af Vilhelmsborg i 1973 også haft ansvaret for Hørret Skov, men heller ikke han kendte noget til en epidemikirkegård i eller ved skoven. Med svaret fra skovridderen var der vedlagt et kort – et luftfotografi i farver af Hørret Skov, og med rød streg var der på fotoet indtegnet hvilke områder, der hørte til skoven. Dette kort var til stor hjælp.

Af kortet fremgik det, at Hørret Skov ud over den egentlige skov også omfatter to store markstykker på tilsammen 40.000 m² beliggende sydvest for skoven. Det ene markstykke grænser op til skoven og er meget sumpet, så her kan epidemikirkegårdens placering udelukkes. Det andet markstykke, der består af 5 matrikelnumre – 12^b, 15^d, 1^h og 3^a – er højereliggende og grænser op til Hovstien. Det kan kun være hertil, at epidemikirkegården i 1915 blev flyttet. Også de gode tilkørselsforhold med adgang af Hovstien både fra Hørretvej og Langballevej taler for, at her må stedet være.

De 2 matrikler, der ligger nærmest Hovstien, er endnu uopdyrkede og indhegnede, fordi stykket bruges til hestegræsning. Vegetationen her er præget af kulturgræsser og lave ranunkler. De 3 resterende matrikler er i dag udlagt som græsmark. Gennem dette markstykke løber Kapelbækken – åben på det uopdyrkede stykke og rørlagt under den dyrkede græsmark.

For at være helt sikre på, at det nu var det rigtige sted, blev Tinglysningskontoret besøgt, for der måtte i 1915 være foretaget en form for tinglysning på disse matrikler – men, nej, der stod intet. Tinglysningskontoret henviste til kommunen, der jo i dag ejer marken, men et besøg på Rådhuset gav ikke nogen bekræftelse på en kirkegårds eksistens.

Heller ikke Menighedsrådets protokol kunne fortælle noget, selv om der helt sikkert i 1915 var foretaget en kirkelig indvielse af epidemikirkegården.. Protokollen fortæller desværre slet ikke noget om året 1915 – heller ikke at den gamle Præstegård og resten af præstegårdsjorden blev solgt i det år, og at den nye Præstegård på Obstrupvej 4 blev taget i brug – det vidste alle jo i 1915, så hvorfor skrive det?

Men hvordan kan det gå til, at erindringen om epidemikirkegården, som man i slutningen af 1800-tallet og i begyndelsen af 1900-tallet havde gjort så meget for at bevare, i dag er gået helt i glemsel? Svaret må være, at tiden er løbet fra en sådan kirkegård. I tilfælde af epidemi i dag står lægerne betydelig bedre rustede end dengang, og ligbrænding som i 1800-tallet ikke var ukendt, men forbudt i Danmark, vil i dag kunne reducere en epidemis smittefare.

Trampesti

Den planlagte trampesti mellem Hovstien og Hørret skov, der blev påbegyndt etableret i oktober 2002, følger fra Hovstien det nordvestlige markskel af den mark, der sandsynligvis i 1915 blev udlagt til epidemikirkegård.

Teglværket i Testrup

Der opstod fra midten af 1800-tallet et stort behov for mursten. Industrialiseringen var begyndt og dermed tilflytningen fra landet til byen. Århus by syvoblede på bare 50 år frem til omkring 1900 sit indbyggertal fra små 8000 til over 50.000, og der skulle bygges boliger til disse mange nye borgere i byen.

Dertil skulle der bruges mange mursten, og for at klare dette store behov for teglsten skød der en række teglværker op i de mange små landsbyer, der lå i en ring uden om Århus – et af disse mange nye teglværker blev startet i Testrup i 1850erne. Allerede i 1772 havde præsten Arndt Dyssel udgivet skriftet ”Om Indretningen og Anlægget af smaa Teglværker ved Landsbyerne” og dette skrift var med til at sætte mange små bondeteglværker i gang.

Testrup Teglværk var i mere end 100 år et privatejet teglværk, ejet af den samme familie i fire generationer inden det i 1960'erne måtte lukke, dels fordi leret var ved at være brugt op, og dels fordi en fortsat rentabel drift ville kræve store nye investeringer.

Bondeteglværk kaldte man et teglværk, som det i Testrup. Bonden, der oprettede og drev teglværket, opgav ikke sin landbrugsbedrift, men passede flittigt begge gøremål.

Det var ikke alene storbyen, der i midten af 1800.-tallet havde behov for teglsten – også i de små landsbyer opstod et samtidigt behov for tegl. Fra midten af 1800-tallet var bønderne begyndt at købe deres fæstegårde til selveje. Flere af de gamle fæstegårde var dårligt vedligeholdt, og i anden halvdel af 1800-tallet, da der var gode tider for landbruget, investerede mange bønder i opførelse af nye grundmurede stuehuse og måske også nye avlsbygninger til erstatning for de gamle bindingsværksbygninger. Det var ikke kun mursten, der var behov for. Da bønderne begyndte at dræne deres marker, skulle der bruges mange drænrør. Fra omkring 1850 havde man lært at forme og brænde drænrør, og fremstilling af drænrør blev derefter også en naturlig produktion for de små teglværker.

Jens Thomasen (1811 – 77)

Jens Thomasen, gårdejersøn fra ”Overgård” matr. Nr 1. i Testrup giftede sig i 1842 med Maren Nielsdatter (1823 – 1886). Han overtog i 1851 hendes fødegård, nabogården ”Enggården”, matr. Nr. 5a, som svigerfaderen Niels Hansen i sommeren 1851 på vegne af svigersønnen havde købt til selveje fra baroniet Vilhelmsborg. Skødet blev sidst på året udskrevet med Jens Thomasens navn. Såvel den originale købekontrakt som skødet fra 1851 findes i dag opbevaret på Mårslet Egnarkiv. Enggården var da 70 tdr. land.

I 1851 blev der også oprettet en opholdskontrakt mellem gårdmand Jens Thomasen som aftægtsyder og hans svigerforældre Niels Hansen (1790 – 1858) og Ane Marie Rasmusdatter (1791 – 1859) som aftægtsnydende. Heri står blandt andet, at Jens Thomasen skulle opføre et hus ved gården, med murede vægge af gode helbrændte mursten, som bopæl for aftægtsfolkene. Det er det hus, der senere ved Enggården benævnes som fodermesterboligen. Også den originale opholdskontrakt fra 1851 ligger i dag i Mårslet Egnarkiv.

”Enggården” findes stadig i Testrup – det er den hvide gård, der ligger på hjørnet af Testrupvej og Tingskovvej lige over for Testrup Købmandshandel.

Ved udskiftning af jorden i Testrup i 1791 var Testrup ejerlav blevet delt i 7 gårde og 5 huse. Dertil kom de 2 moser Waaekjær og Moumose, der blev fordelt i småparceller mellem gårdene, dog med selvstændige matrikelnumre 15, 16 og 17. Allerede i 1851

købte Jens Thomasen matr. Nr. 15 og det meste af matr. Nr. 17. I de følgende år blev der købt andre små parceller – i 1861 matr. Nr. 8b, der kaldtes haveplads af matr. Nr. 8. Denne matrikel blev solgt igen i 1866, da Jens Nørregård købte jord af Jens og Rasmus Thomasen til opførelse af Testrup Højskole – Jens og Maren Thomasen var blandt de første, der sluttede sig til højskolebevægelsen i Testrup, og de var i 1870 med til at opføre Friskolen i Testrup, efter at de i nogle år havde lagt lokale til på Enggårdens til friskoleundervisning af 17 børn, - I 1862 fulgte købet af matr. Nr. 17e, et areal på 14440 kvadratalen, der var en del af mosen – og i 1866 matr. Nr. 12b på 5570 kvadratalen.

På Enggårdens marker anlagde Jens Thomasen i 1850erne teglværket og byggede o. 1866 ”Teglværksgården”, der blev udstykket fra Enggårdens. Teglværksarbejde var et sæsonarbejde, der dengang som regel fandt sted fra midt i april til november. Bondeteglværkerne brændte oftest 1-3 ovnfulde á 70 – 80.000 sten hver sommer. Testrup Teglværks produktion i 1858 angives at have været på 100.000 mursten.

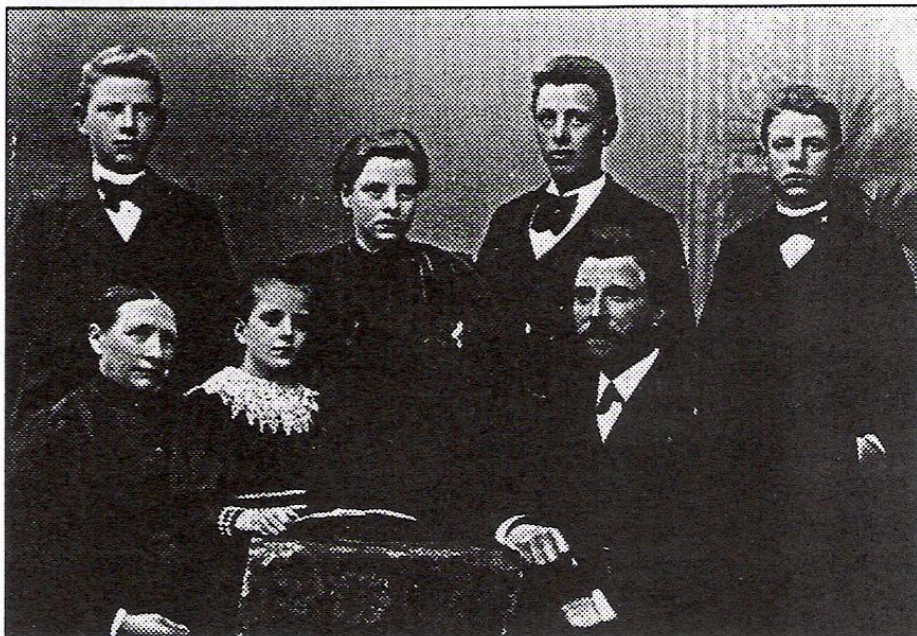
Teglværket var udstyret med en højovn. En højovn har en ringe kapacitet, fordi stenene efter brænding først skal være afkølede, inden de kan tages ud af ovnen, Ovnene skulle altså tændes og slukkes for hver portion sten, der skulle brændes. Teglværksleret til stenene blev gravet af Enggårdens underjord, moræneler – almindeligt urent ler, der i våd tilstand blev æltet og formet til mursten med standardmålene 5½ x 11 x 23 cm og derefter tørret i tørreladen inden brændingen i højovnen. Rødler giver normalt ved en brændingstemperatur fra 800 – 1000 °C stenene en dybrød farve og en rødviolet blåsort farve ved en temperatur på over 1100°C. Blåleret, der ligger dybere på marken, indeholder mere kalk. Det giver stenen en gul farve ved en brænding på 1000 – 1100 °C.

Jens og Maren Thomasen fik 10 børn. I 1874 overdrog Jens Thomasen ”Enggårdens” til sønnen Niels Jensen, mens sønnen Hans Jensen samtidig fik overdraget teglværket. Den ældste søn, Thomas, fik en gård i Tander – Matr. Nr. 1g og 1k Tander – og oprettede eget teglværk i Skåde. Det blev senere til ”De Forenede Teglværker”, da hans børn – nu med navnet Nymark – førte teglværkerne i Skåde og Tilst videre. Jens Nymark var teglværksdirektør i Skåde, Jørgen Nymark teglværksdirektør i Tilst og Søren Nymark blev i 1905 direktør for De Forenede Teglværker” i Århus.

Hans Jensen (1847 – 1918)

Sønnen Hans Jensen giftede sig i 1874 – samme år som han overtog teglværket – med kusinen Johanne Sørensen (1846 – 1933), datter af hans farbror. Hans Jensen havde i 1866 været elev på Testrup Højskoles første vinterhold for karle, og hustruen Johanne havde været elev på højskolens første pigehold. Ved folketællingen i 1901 boede familien i Teglværksgården. Ud over ægteparret og 3 af deres børn - Jens; Harald og Anna – boede der også en logerende, Karen, 2 af gårdens piger og 2 teglværksarbejdere.

I 1875 var produktionen af mursten vokset til 150.0000. På Mårslet Egnarkiv opbevares der en mursten fra Hans Jensens tid som teglværksejer – i stenen overflade står der stemplet: H. I .THESTUP.

*Hans og Johanne Jensen siddende med deres yngste datter Anna.
Stående ses fra venstre Jens, Ane Katrine, Thorvald og Harald.*

Hans Jensen fortsatte faderens opkøb af jord. I 1876 købte han et skovskifte på 1½ tdr. land i Ravnholt Skov og fik dermed en andel i fællesloddet matr. Nr. 44. I 1878 fulgte købet af matr. Nr. 20d på Ravnholt Mark, og i 1866 købte han matr. Nr 19 ligeledes på Ravnholt Mark med et tilhørende tørveskifte matr. Nr. 36 i Vaarkjær mose. Sælgeren af sidstnævnte ejendom var enken Edel Margrethe Rasmusdatter, der betingede sig ret til at blive boende på ejendommen til sin død.

Hans Jensen købte jord til gården for at sikre at have ler nok til teglværksproduktionen. Han moderniserede i de følgende år teglværket med dampkraft og installerede i 1898 en ny ringovn i stedet for højovnen. En ringovn har en ringformet muret kanal med en række åbninger i ydersiden og med aftrækskanaler, der førte til en høj skorsten. Ovnens var opdelt i kamre, og brændingen af stenene foregik kammervis. Fra tørreladen blev stenene lagt ind i et kammer. Fra et hul oven på ovnen blev der fyret op med kulafharpning, og når stenenes brænding i et kammer var færdig, blev der fyret op til en ny murstensbrænding i det næste kammer – og så fremdeles.. Hele arbejdsprocessen bevægede sig rundt i et cirkelformet ovnrum. Når stenene i det første kammer var afkølede kunne de tages ud af ovnen, og nye lufttørrede sten lægges i kammeret i stedet – ventende på, at opfiringen kom tilbage til dette kammer. Selve brændingen varede 3 – 4 døgn, men dertil kom tiden til gradvist at hæve temperaturen til de over 1000°, som

brændingen foregik ved- og bagefter tilsvarende tid til afkølingen. Fyldning, brænding, afkøling og tømning foregik altid samtidig – men forskellige steder i ovnen. Denne kontinuerlige murstensproduktion forøgede teglværkets kapacitet betydelig. I forhold til højovnen blev energibehovet til stenfremstilling næsten halveret, men produktionen blev øget med ca 40%. Både dag og nat blev der fyret i ovnen, der var i gang i døgndrift undtagen i perioder med frost, hvor der ikke kunne graves ler.

I 1905 købte Hans Jensen ”Enggården” af broderen Niels. I 1912 afhændede han igen gården til sønnen Jens Hansen Skovgaard (1875 – 1938). Jens Skovgaard solgte samme år ”Enggården” til sine brødre Thorvald og Harald Skovgaard, hvorefter Jens Skovgaard i stedet købte ”Gunnestrupgaard”.

Hans og Johannes Jensen samt 5 af deres 12 børn er begravet i familiegravstedet på Mårslet kirkegård.

Billedet af teglværksfolkene på Testrup Teglværk er et af de mange billeder, der i tidens løb er indleveret til Mårslet Egnsarkiv. Det har ikke været muligt at sætte navn på personerne. Dog menes det at være Jens Skovgaard med hatten i bageste række fra venstre og broderen Harald Skovgaard i bageste række yderst til højre. Billedet af teglværksfolkene må være taget omkring 1905

Thorvald Skovgaard (1880 – 1966)

Og Harald Skovgaard (1882 – 1940)

Hans Jensen havde i 1908 overdraget Testrup Teglværk til sine sønner Thorvald og Harald Skovgaard. Skødet med betingelserne for overdragelsen befinder sig på Egnarkivet i Mårslet.

Harald Skovgaard forblev ugift. Thorvald Skovgaard giftede sig i 1909 med datteren fra "Overgård", Sara Thomasen Adserballe (1881 – 1958). Hun var datter af hans forældres fætter. Navnet Adserballe havde Overgårds ejer taget i 1830. Både Thorvald og Sara Skovgaard havde været elever på Testrup Højskole, og de bevarede livet igennem stor interesse for højskolen. I ægteskabet kom der 4 børn – Anna, Hans Christian, Margrethe (Grethe Riis, senere købmandskone i Testrup) og Marie.

Brødrene Thorvald og Harald Skovgaard købte i 1915 af højskolelærer Christoffer Bågø, kort før dennes død, ejendommen "Fuglsang" matr. Nr 12b, 21a, 20b og 20c i Ravnholt skov. Fuglsang blev købt med besætning og alt tilbehør. Hertil flyttede den tidligere teglværksejer Hans Jensen med sin kone Johanne og deres ugifte børn – sønnen Harald og døtrene Kathrine og Anna.

I 1916 købte brødrene Skovgaard en 13130 m² stor parcel, matr. Nr. 20e i Ravnholt skov, og i 1917 købtes endnu en ejendom i Ravnholt – matr. Nr. 8g, 17 og 18a.

Thorvald Skovgaard var i 25 år fra 19120 til 1945 medlem af Mårslet Menighedsråd, og han var i flere år i bestyrelsen for Mårslet Sparekasse. Thorvald Skovgaard blev en holden og indflydelsesrig mand i lokalsamfundet, og han stod ikke tilbage for hjælp til andre. Ægteparret var meget socialt engageret. Han solgte parceller fra Teglværksgårdens jord til teglværksarbejderne og hjalp dem med at få lån til bygning af deres ejendomme. Flere af disse tidligere teglværksarbejderboliger ligger stadig i Testrup langs Ravnholtvej og i og ved Ravnholt Skov., men i dag bebos de ikke af teglværkets folk.

Testrup Teglværk og Teglværksgården var siden 1908 og Enggården siden 1912 ejet af brødrene Thorvald og Harald Skovgaard. Ejendommenes samlede areal angives i "Større Danske Landbrug 1930 – 35" at være 44 ha, hvoraf 38 ha var ager, 1 ha eng, 1½ha skov, 1½ ha have og gårdsplads – og 2 ha til teglværket.

Harald Skovgaard tog sig mest af det praktiske med teglværksproduktionen, mens Thorvald Skovgaard ordnede det handelsmæssige med salg af mursten til murermestre. I 1930erne nævnes produktionen årlig at være på 2 millioner mursten foruden drænrør.

Enggården (matr. 5a)

I ”Større Danske Landbrug 1930 – 35” findes både ”Enggården” og ”Teglværksgården” omtalt. Enggårdens hovedbygning er opført 1870. Avlsbygningerne er opført efter en brand i 1912. Stuehuset var beboet af en medhjælper. Det gamle aftægtshus fra 1851 syd for gården blev brugt som fodermesterbolig. Jordene, der er samlet ved gården og teglværket, bestod af ensartet lermuld, pletvis svær lerjord. Jorden dyrkedes i en almindelig 8 marks drift, deraf 2 skifter med roer, 4 med korn og 2 med kløver og græs. Der anvendtes traktor både til markarbejde og stationær brug.

Der var 8 arbejdsheste og 30 malkekøer af rød dansk mælkerace. Den gennemsnitlige mælkeydelse var ca 132 kg årlig, Mælken blev leveret til Tranbjerg Andelsmejeri. I 1932 blev der leveret ca 1000 slagtesvin fra gården. Pattegrisene blev indkøbt. Hønsehødet var ca 50.

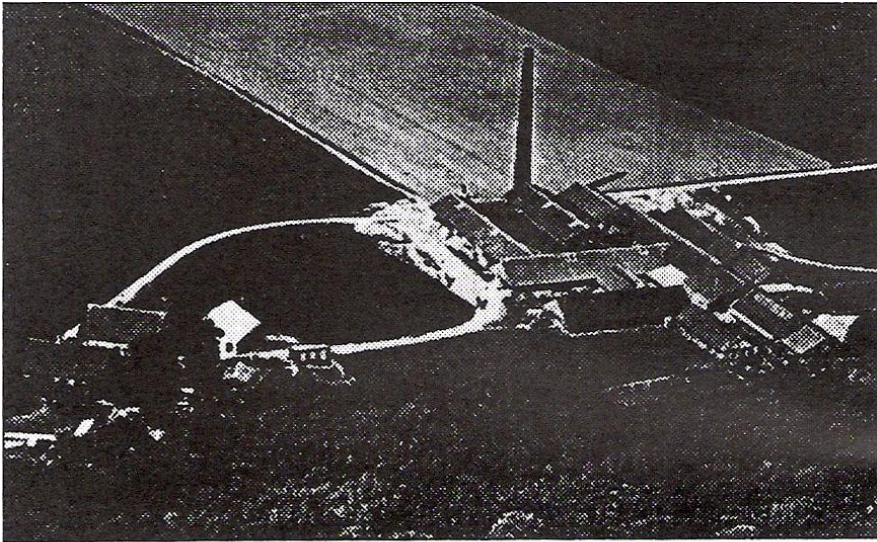
Testrup Friskole, som familien havde været med til at oprette i 1870, havde egen skolebygning i Testrup til 1919, men i det år blev undervisningen af friskolebørnene flyttet til Enggården, hvor Friskolen fortsatte til den ophørte i 1927. Thorvald og Sara Skovgaard var meget engageret i friskolearbejdet, og efter nedlæggelsen af skolen blev deres børn sat i en friskole i Århus.

Teglværksgården (matr. 5e, m. fl)

Eget vandværk drives ved elektricitet – såvel på gården som teglværket. Hovedbygningen blev moderniseret i 1940erne med indlagt centralvarme, bad og andre moderne bekvemmeligheder. Køerne og svinene var på Enggården, mens hestene stod på teglværket.

Til gården og teglværket hørte siden 1915 ejendommen ”Fuglsang” med 7 ha (er med i ovennævnte areal). Her boede Harald Skovgaard med sine to ugifte søstre til sin død i 1940. Harald Skovgaard blev begravet i familiegravstedet på Mårslet kirkegård., ”Fuglsang” blev solgt i 1950, da søstre Ane Kathrine og Anna flyttede til Bethaniahjemmet.

Af hensyn til teglværkets fortsatte drift tilkøbtes ved en tvangsauktion i 1931 gården ”Testrup Nedergård” (matr. Nr. 7a) Ejendommen er på 28 ha. Thorvald og Harald Skovgaard havde i forvejen et pant i ejendommen. Fra april 1933 var denne gård først forpagtet, siden ejet af brorsønnen Thomas Skovgaard indtil 1938, da han ved sin far Jens Skovgaards død overtog ”Gunnestrupgård”. ”Testrup Nedergård” solgte han derefter til Niels Peter Andersen, der måtte leve med, at teglværkets ejer havde ret til at søge efter ler på gårdens marker. Det var Niels Peter Andersens held, at der ikke her blev fundet så meget ler, at det kunne svare sig at grave det op.

Teglværket i Testrup med den store skorsten og de mange teglværksbygninger. Billedet er taget omkring 1950. Yderst til venstre ses 'Teglværksgården'. - Engang, mens der blev gravet ler, blev der under gravningen fundet et kar med 8 romerske sølvmønter. En anden gang blev der fundet en stor klump rav.

Teglværksgravene strakte sig fra Teglværksgården op mod Enggården. I gravene var der lagt tipvognsspor ud; leret blev gravet med håndkraft og læsset i en tipvogn, som af en hest blev trukket til æltemaskinen, hvor der blev tilsat vand, og leret blev æltet, så det var klar til stenens maskinformning eller håndformning. De fleste sten blev maskinformet – 3 sten ad gangen blev skåret, læsset på en bør og kørt til tørreladen, hvor de endnu våde sten skulle lufttørres, inden de kunne brændes. Der blev også fremstillet de dyrere håndstrøgne sten. Det æltede ler fyldtes i en træform, og det overskydende ler blev strøget af med en pind – kun to sten af gangen. Af specielle sten kan nævnes ”savsmulds-sten”, hvor savsmuld blev æltet sammen med leret, og ved brændingen opstod der hulrum i stenene, når savsmuldet brændte – disse sten var beregnet til isolering.

Som regel var der ca 18 teglværksfolk beskæftiget ved teglværket, og mange af dem havde været ansat gennem flere år. 3 mand gravede ler i lergravene og læssede det på tipvogne, 1 styrede hesten, der trak tipvognene, 2 var beskæftiget med ælteriet, og en dreng formede den våde ler til sten, der på en ladbør blev kørt til tørreladen. 3 mand var beskæftiget med at køre og stable stenene i laden. 1 mand kørte de tørrede sten – 120 på en bør – til ovnen, hvor 1 mand satte stenene ind i ovnen. 3 brændere sørgede dag og nat for, at der var ild under ovnen, og 1 mand havde det ubehagelige varme arbejde med at tage de brændte og endnu varme sten ud af ovnen. 1 mand kørte de færdige mursten til opbevaring, inden de skulle køres ud på byggepladserne og bruges. Dertil kom en formand, der var ansvarlig for hele arbejdsgangen.

Efter Harald Skovgaards død i 1940 blev teglværket overtaget af Thorvald Skovgaard som eneejer, og ”Enggården” blev i 1941 overdraget til Thorvald Skovgaards søn Hans Christian Skovgaard, der dog ikke flyttede til Enggården, men blev boende sammen med forældrene i Teglværksgården.

Thorvald Skovgaard blev efter hustruen Saras død i 1958 boende på Teglværksgården indtil han flyttede på Plejehjem i Mårslet, hvor han døde i 1966. Gården havde 18½ tdr. land ager, 3½ tdr. land skov, 1 tdr. land gårdsplads og have samt 2 tdr. land under teglværket. Besætningen var 6 jyske heste. 1 hoppe var stambogsført og kåret.

Thorvald og Sara Skovgaard og 2 af ægteparrets børn er begravet i familiegravstedet på Mårslet kirkegård.

Hans Christian Skovgaard (1912 – 1990)

Hans Christian Skovgaard var ligesom sin far og bedstefar opvokset med teglværket, og han havde fra barnsben haft kendskab til arbejdet på såvel teglværket som i landbruget. I 1958 havde Thorvald Skovgaard været ejer af teglværket i 50 år, og i dette år blev Testrup Teglværk overdraget til sønnen Hans Christian Skovgaard. Denne blev selv ansvarlig for både produktionen og salget af sten. Da han i 1941 havde overtaget Enggården var den på 40 tdr. land. Fodermesterboligen lå stadig ved gården. Besætningen opgives at være 25 køer, 15 ungdreger af rød dansk mælkerace samt 20 svin. Halvdelen af Enggårdens stuehus blev udlejet til murer Ingvard Sørensen, mens en fodermester beboede resten af huset. En regnskabsfører var ansat til at tage sig af alt vedrørende økonomien både fra teglværket og fra landbrugsbedriften.

Som ung havde Hans Christian Skovgaard været elev på Vallekilde Højskole, men højskolebevægelsen i Testrup greb ham aldrig på samme måde, som den havde optaget hans forældre, bedsteforældre og oldeforældre. Hans Christian Skovgaards interesse var travheste og så et godt spil kort. Han søgte som faderen aldrig tillidsposter i lokalsamfundet. Sammen med svogeren, købmand Viggo Riis, købte han i 1950 en hoppe, og det blev den spæde start på den hesteopdræt, som han senere gik i gang med. Hans Christian Skovgaard og Viggo Riis fulgtes i mange år til travløb om søndagen på væddeløbsbanen – i 1963 giftede Hans Christian Skovgaard sig med Annalise Riber, og parret fik 3 børn, tvillingerne Lars og Ole og Hanne.

Ved Hans Christian Skovgaards overtagelse af teglværket i 1958 blev ringovnen den følgende vinter bygget om – hele ovnen blev pillet ned og opbygget igen. Tipvognssporene i lergravene blev fjernet, og tipvognene - nu forsynet med gummihjul – blev af en traktor trukket til ælteriet. Lergravning med håndkraft forsvandt også. En gravemaskine med svingkran gravede nu leret, der sammen med sand blev læsset på

tipvognene. Tre mands arbejde kunne derved klares af en enkelt. Dertil kom, at der i 1960 blev anskaffet en skæremaskine, der automatisk formede det æltede ler til stenstørrelse og – facon.

Teglværkets ansatte var aflønnet med timeløn, der var forbundet med en akkordløn baseret på det ugentlige antal producerede sten. Teglværksarbejderne var organiseret i Specialarbejderforbundet, der havde afdeling i Mårslet. Når lergravning hen på efteråret stoppede, blev nogle af arbejderne beskæftiget med markarbejde på Teglværksgården og Enggården, mens andre måtte gå på understøttelse, indtil lergravningen igen kunne begyndes.

I Hans Christian Skovgaards tid blev der gravet ler, hvor der én gang tidligere havde været gravet – men ikke gravet helt rent. De nye grave var 4-5 meter dybe, og de indeholdt endnu et 1 – 1½ meter tykt lerlag, der havde fået lov at ligge ved den første gravning. Men i midten af 1960erne var lergravene ved at være helt tømte. Da der samtidig skulle investeres kraftigt i teglværket for fortsat at være med i den hårde konkurrence, der var på markedet, blev det besluttet at standse teglværksdriften og kun koncentrere sig om landbruget. Jordens kvalitet under gårdene i Testrup var i forvejen blevet undersøgt, men der fandtes ikke ler nok til at fortsætte lergravningen i Testrup. Den nærmest tilgængelige ler fandtes på en mark ved Gjesing, men tanken om at grave så langt væk fra teglværket blev opgivet på grund af de meget store transportomkostninger, det ville medføre. Tipvognene kørte ikke mere ler, æltemaskine og formemaskine blev lukket, ringovnen blev slukket for sidste gang, og teglværksarbejderne blev sagt op – kun nogle enkelte af arbejderne blev tilbage for at hjælpe til på gården. Det eneste, der i dag kan ses af det gamle teglværk, er en bygning nær Teglværksgården. Den blev i sin tid brugt som frokoststue for teglværksfolkene. En mere end 100-årig epoke var dermed forbi. Efter teglværkets lukning solgte Hans Christian Skovgaard nogle parceller langs Testrupvej og Ravnholtvej til byggegrunde, og han lavede Enggårdens stalde om og indrettede 20-25 hestebokse med henblik på hesteopdræt. Han fik et godt samarbejde med Dansk Travsports Opdrætterforening, og herfra kom mange hopper til opstaldning. Hans Christian Skovgaard boede sine sidste 12 år på Tranbjergvænge og blev ved sin død i 1990 som den sidste teglværksejer begravet i familiegravstedet på Mårslet kirkegård.

Det gamle aftægtshus blev på et tidspunkt solgt fra Enggården. Thorvald Skovgaards børnebørn, Hans Christian Riis og Inga Benedikte Jelling (Risse og Søs) købte i 1982 sammen med deres ægtefæller Krista og Leo ”Enggården” (Tingskovvej 1) med en tdr. land til. Enggården blev solgt som en nedlagt landbrugsejendom uden landbrugspligt. Da Teglværksgårdens bygninger (Tingskovvej 9) efter Hans Christian Skovgaards død blev solgt i 1995 til Jens og Kirstine Andersen, blev der af Teglværksgårdens jord lagt jord til Enggården, der i dag er på knap 10 tdr. land. Hans Christian og Krista Riis solgte i 1996 deres halvdel af Enggården til nevøen Claus Jelling og hans kone Dorthe, der i dag bebor Enggårdens stuehus. – Enggården er altså fortsat i familiens eje, idet Inga Benedikte

Jelling (Søs) er tipoldebarn og Claus Jelling tip-tipoldebarn af Jens Thomasen, der i 1851 overtog Enggården og startede teglværket.

I dag er der intet af teglværksgravene i Testrup at se. De store lergrave blev ved teglværkets lukning fyldt op og dækket med overskudsjord fra byggemodningen af Tranbjerg Haveby. – Kun navnet ”Teglværksgården” minder os i dag om den blomstrende industrivirksomhed.

Afholdshotellet i Mårslet

Hads Herreds Jernbane blevet etableret i 1884 kun 2 år efter, at Rigsdagen i 1882 havde vedtaget loven om banens anlæggelse. På den korte tid var det lykkedes at udføre jordarbejde, lægge skinner og opføre stationsbygninger langs hele banestrækningen. Mårslet station blev opført i 1883-84.

I 1884 søgte høker Niels Sørensen Banestyrelsen om tilladelse til at opføre og drive en stationskro ved stationen i Mårslet, og krobevillingen blev givet ham på betingelse af, at der også ved kroen blev anlagt en god rejsestald til opstaldning af heste.

Niels Sørensen købte en grund af ”Borregårdens ejer”, hvem jorden mellem Hørretvej og den nuværende Banevej op til jernbaneskinneerne i 1884 tilhørte. Det var en trekantet byggegrund på 613 m², matr. Nr 8f, der lå øverst på Banevej lige over for stationsbygningen. Her opførte Niels Sørensen langs vejen sin nye stationskro. Et matrikelkort fra 1902 viser, at rejsestalden blev indrettet med en tilbygning i krohaven ud for den nordvestlige ende af krobygningen.

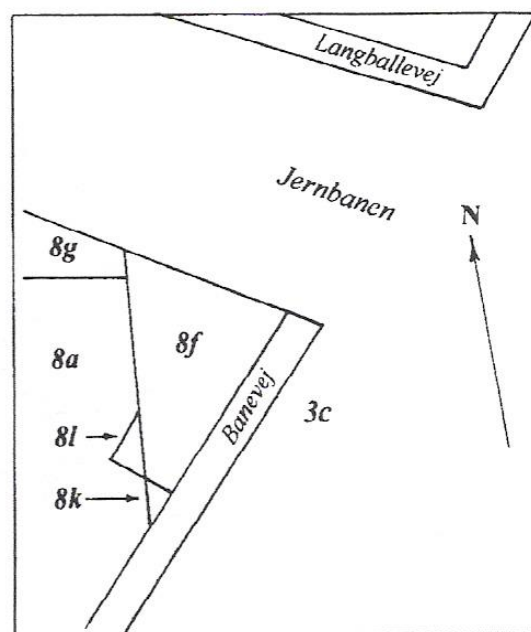
Desværre vides det ikke, om Niels Sørensen foruden at være kro vært også fortsatte sin beskæftigelse som høker, og det vides heller ikke, om stationskroen havde andre ejere, før Anders Peter Andersen i 1900 nævnes som ejer af kroen. Af en folketælling 1901 kan det dog ses, at Anders Peter Andersen og hans hustru er flyttet til Mårslet 1895, og det er muligvis også årstallet for hans overtagelse af kroen.

At være krojer i Mårslet med kun ca 1200 indbyggere i hele sognet har sikkert ikke været lukrativt, og det må have været nødvendigt for værten at have en beskæftigelse ved siden af. Anders Peter Andersen benævnes således som ølbrygger. Det ses på førnævnte folketællingsskema fra 1901 og på et skøde fra 1900, da Anders Peter Andersen for 8000 kr. af Mårslet Sogneråd købte en parcel, matr. Nr. 3c, af den til Mårslet Skolelærerembede hørende skolelod. Dette stykke jord lå på Banevej over for stationskroen syd for stationsbygningen – i dag Banevej 8. Formålet med anskaffelsen af denne jord kendes ikke, men den nykøbte grund blev dengang ikke bebygget.

I 1903 mageskiftede Anders Peter Andersen et lille stykke jord – spidsen af grunden ud til Banevej på 14 m², matr. Nr 8k, med skrædder Frederiksen, der afgav 23 m², matr. Nr 81, hvorved stationskroens grund blev mere brugbar. Efter mageskiftet lod Anders Peter Andersen lyse en deklaration på sine grunde matr. Nr 8f, 81 og 3c med et forbud mod senere at sælge grundene til ølbryggeridrft.

Anders Peter Andersen optog et lån på 3.600 kr. i 1906 i Kreditforeningen af Ejere af mindre Ejendomme på Landet i Jylland med pant i matr. Nr. 8f og 81. Lånet har sikkert været til finansiering af den tilbygning, der blev opført i krohaven til brug for ølbryggeriet. Fra lokalet, der kaldes ”Porten”, var der en nedgang til en mindre kælder, hvor det færdigbryggede øl har været opbevaret.

I 1910 solgte Anders Peter Andersen stationskroen med bygninger og tilhørende jord, matr. Nr 8f, 81 og 3c, for 6.000 kr. til landmand og vognmand Peder Kristiansen.

Peder Kristiansen 1864 – 1924

Øverst på Lindegårdsvej lå der indtil 1988 en mindre gård, matr. Nr 4b. Den kaldes ”Lindegården” og var nyopført i 1882, efter at de forrige bygninger var nedbrændt. Den nye gård, trelænget og bygget i T-form blev i 1889 for 7.000 kr. overdraget til Peder Kristiansen af moderen, der som enke havde drevet gården siden mandens død i 1873. Peder og hans bror Mikkell delte gårdens jord – Mikkell fik den jord, der i dag er ”Ågården” ved Testrupvej.

Peder Kristiansen giftede sig i 1888 i Agri kirke med Karen Marie Jensen (1867 – 1926). Ægteparret drev i fællesskab landbruget, og Peder Kristiansen begyndte med en fladvogn og et par heste at køre vognmandskørsel. Måske var det i forbindelse med denne vognmandskørsel, at han i 1898 også købte en tørveparcel, matr. Nr 3h, i Østerby.

Den nu nedbrudte gård på Lindegårdsvej i 1895. Fra venstre ses Peder Kristiansen med sin sorte hest, hans døtre Ane (1889-1961) og Dagmar (1891-1987), der holder farmoderen Ane Jensen (1826-95) i hånden. Bag det åbne vindue skimtes Marie Kristiansen.

I 1910 solgte de deres gård og købte i stedet stationskroen af Anders Peter Andersen, der selv flyttede til Ravnholt, hvor han fortsatte sit ølbryggeri. I købekontrakten fra 1910 ses at Peder Kristiansen overtog lånet, der var optaget i ejendommen i 1906, og det var også i kontrakten anført, at der ikke måtte drives ølbryggeri på den overtagne ejendom, så Anders Peter Andersen behøvede ikke at frygte konkurrence fra de nye ejere af kroen.

Det var Marie, der insisterede på, at deres nye ejendom ikke skulle være kro med salg af spiritus, og derfor blev stationskroen i 1911 til et afholdshotel. Navneskiftet fra kro til hotel betød ikke, at der nu kunne overnattes på Afholdshotellet – det var kapaciteten slet ikke til. Bønder, der kom kørende til stationen for at tage toget enten mod Odder eller Århus, kunne få deres heste sat ind i Afholdshotellets rejsstald, og hotellet var altid parat til servering af et måltid mad til de rejsende. Marie var meget dygtig til madlavning og havde nok at se til i sit køkken, hvor hun havde hjælp af datteren Dagmar og en ansat pige.

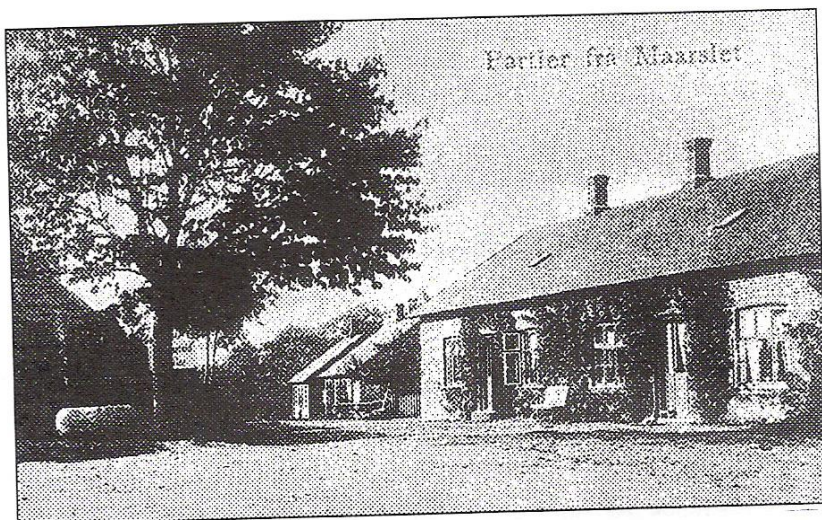
Peter fortsatte sin vognmandskørsel, og stald til hestene var der jo ved kroen. Måske har han måttet supplere sin fladvogn med en arbejdsvogn med skrå sider, og snart blev det nødvendigt også at anskaffe specialkøretøjer – inden 1915 vides Peder Kristiansen yderligere at råde over en landauer, en charabanc, en jagtvogn og en ligvogn.

Vognmandskørsel hørte for både Peder Kristiansen og senere sønnen Anker Kristiansen så nøje sammen med det at drive Afholdshotellet, at begge beskæftigelser, der varede helt til hotellets salg i 1966, vil derfor sideløbende blive omtalt i det følgende.

Der er bevaret en lejekontrakt fra 1911 oprettet mellem Peder Kristiansen og Jydsk Telefon Aktieselskab om leje af et telefonapparat med tilhørende ledning. Mårslet Central blev netop oprettet i 1911, og med telefonnummeret ”Mårslet nr. 4” var afholdsværten og vognmanden mellem byens første abonnenter.

I 1914 blev der i Mårslet arbejdet med elledninger og med at få elektriciteten ført frem til husene. Det var ”Østjylland” i Odder, der juleaften 1914 kunne slutte strømforsyningen til byen til. Mens arbejdet stod på, spiste elfolkene dagligt på hotellet. Her havde ”Østjylland” også arrangeret en udstilling, hvor byens borgere kunne købe lamper og lysekroner..

I 1912 lånte Peder Kristiansen 2.200 kr. i Mårslet Sogns Spare- og Lånekasse mod et pant i panteobligation med samme pålydende i hans tidligere ejendom matr. Nr 4b. I 1913 blev der optaget et lån på 500 kr. og i 1915 2 lån på hver 1000 kr., - alle i Mårslet Sogns Spare- og Lånekasse. Disse lån indfrie Peder Kristiansen, da han i 1922 optog et større lån på 12.000 kr. i Kreditforeningen af grundejere på Landet i Jylland med pant i Matr. Nr. 8f og 8g samt 1 buffet, 1 disk, 5 borde, 14 stole i skænkestuen, 2 borde, 14 stole i spisestuen, 1 bord, 1 skrivebord, 14 stole i kontoret, 1 bord, 1 chaiselong, 6 stole i garderoben og 8 borde med bænke i salen.

Den gamle Stationskro, nu Afholdshotel i 1913. På begge sider af de 2 indgangsdøre vokser der duftende slyngroser. Banevej er endnu grusvej. Vejen er først asfalteret i 1940'rne

I 1916 købte Peder Kristiansen af ”Borregårdens” ejer, H. Sørensen Borregaard, den tilstødende parcel matr. Nr. 8a og 8g for 400 kr.. derved fik vognmanden også udkørsel til Hørretvej samtidig med, at den lille grund i størrelse blev mere end fordoblet. Købet var sikkert begrundet af, at Marie og Peder havde planer om at opføre en sal til Afholdshotellet, men på grund af krigen blev salen først bygget til i 1920 – 21 som en

vinkelbygning til hotelbygningen. Det store lån, Peder Kristiansen optog i 1922, har sikkert været til finansiering af salbyggeriet.

Andelsmejeriet "Kildevang"s bestyrelse havde siden Brugsforeningens start i 1886 holdt bestyrelsesmøder i Brugsens sal. Mårslet Brugs var dengang indrettet i bygningen Tandervej 6. brugsens forretning lå, hvor der i dag er beboelse i bygningen, mens der i den del af bygningen, hvor der i dag er pizzeria, var indrettet en sal, der brugtes som byens mødelokale. Men i 1913 blev salen inddraget til Brugsbutik, og mejeriets bestyrelse måtte finde et nyt mødested. Derfor var afholdsvært Peder Kristiansen i april 1913 tilsagt til et bestyrelsesmøde for at give mejeriet tilbud på et lokale med lys og varme samt bispisning af bestyrelsen. Peder Kristiansen forlangte 50 kr. i årlig husleje og tilbød at bispise bestyrelsen for 1,50 kr. pr. måltid. Tilbuddet blev modtaget og mejeribestyrelsens møder på Afholdshotellet fortsatte år efter år lige til mejeriet i 1948 blev nedlagt.

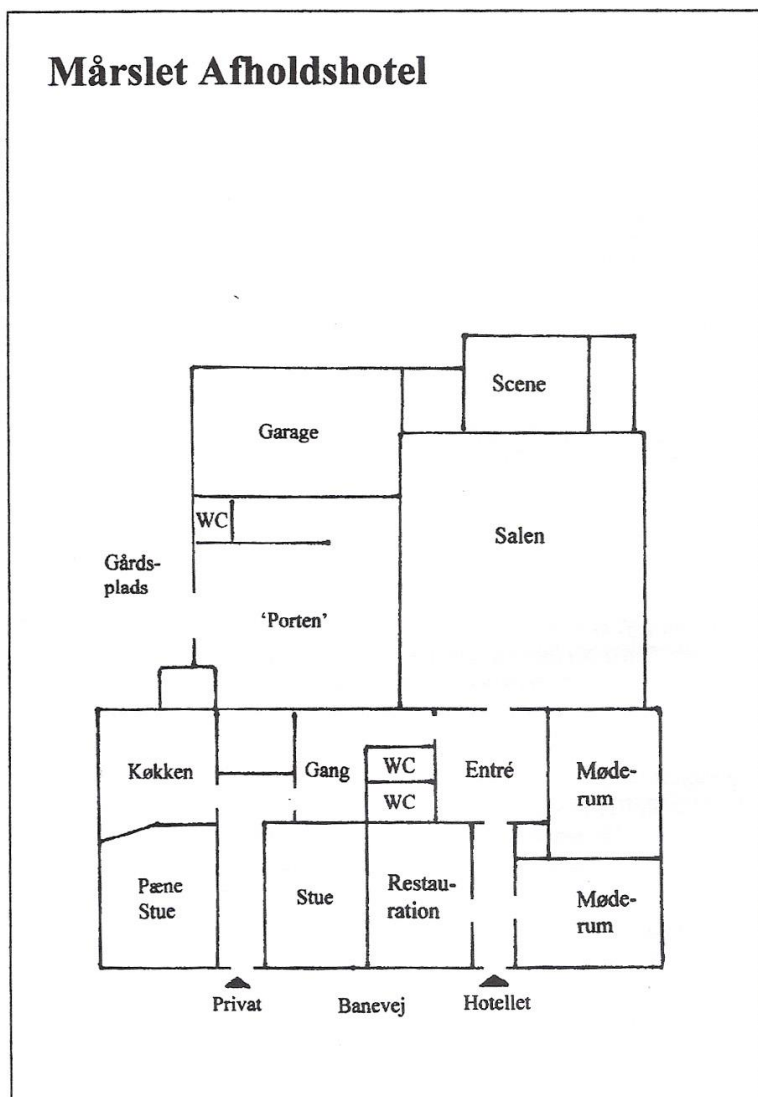

Der var stil over opdækning og servering på Afholdshotellet. Her er det ved smedemesterparret Henriksens sølvbryllup i påsken 1926. Fra venstre ses Johanne Pedersen (pige på hotellet), Ester Gam (malermester Gams datter), Marie Kristiansen, Gerda Pedersen (senere gift med Maries søn Gunnar), Ella Pedersen (Eskegårdsvej) og Petra Nielsen (smededatter fra Testrup). Billedet er taget kun 2 måneder før Marie Kristiansens død.

Under 1. verdenskrig samlede baronesse Sophie Gyldenkrone, Vilhelmsborg, en gang om måneden byens damer i en "strikkeklub" på Afholdshotellet. De strikkede sokker, vanter og halstørklæder til soldaterne. Det var baronessen, der skaffede garnet, men selv kunne hun ikke finde ud af at strikke en højre og en venstre vante – og hun indrømmede det, så i stedet læste hun op og fortalte historier. Der blev serveret kaffe, og da damerne

sagde baronessen tak for kaffen, svarede hun, at det skam ikke var hende, men baronen, der betalte.

I 1924 døde Peder Kristiansen, og Marie sad i uskiftet bo med sine 7 børn til sin død i 1926. Efter faderens død kom sønnen Kristian Kristiansen hjem og hjalp moderen med vognmandskørslen. Fra 1926 er der bevaret en kontrakt mellem Marie Kristiansen og krigsministeriet om at stille 2 heste til rådighed ved en sikringsstyrkes formering. Maries heste var da 7 og 8 år gamle.

Hotellet

Fra den 21 m lange facade langs Banevej var der indgang til både Hotellet og privaten. Fra indgangens smalle Entré var der døre til restaurationen og de to møderum i gavlen. I det første møderum betjente Mårslet Sogns Spare- og Lånekasse sine kunder hver fredag eftermiddag. Det var i de to møderum, at tyskerne havde kontorer indtil besættelsens ophør i 1945. Fra entréen var der adgang til den 9x10 m store Sal, der blev bygget til 1920 - 21.

Ved indgangen fra privaten var der fra entréen døre til den pæne Stue og til Stuen, hvorfra Mejeriet udbetalte bøndernes mælkepenge hver torsdag. Længere fremme var køkkenet. Herfra bragtes maden gennem Gangen og Entréen til enten restaurationen eller Salen.

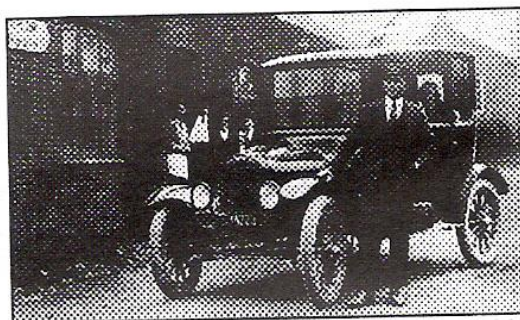
Fra 1. salen i den oprindelige krobygning var der i den ene gavl forældresoveværelse og et kammer. I den anden gavl var der to børneværelser. Her på loftet stod Hotellets rulle til bl. a. rulning af duge. Loftet brugtes også til brændselsrum - her blev tørvæne båret op og ned igen, når der skulle fyres i rummenes kakkelovne.

"Porten" i tilbygningen blev brugt til vaskehus. Denne del af hotelbygningen er bygget før 1911 og har været i brug som ølbryggerens bryghus. Garagen har også været brugt som hestestald. Hotellets og familiens WC med indgang fra gårdspladsen var et par gammeldags "das" med pissoir.

Anker Kristiansen

Det blev sønnen Karl Anker Kristiansen, der i 1926 overtog Afholdshotellet og vognmandsforretningen. Anker var da portør og stationskarl på stationen i Odder, hvor han også boede. I 1924 havde han giftet sig i Århus Domkirke med Elsinie Marie Kristensen (1903 – 1973). De rykkede nu ind på Afholdshotellet, der derefter blev deres hjem i mere end 40 år. Anker Kristiansen overtog gælden i hotellet – resten af lånet på 12.000 kr. fra 1922 og et lån på 2.000 kr, som moderen havde optaget i 1925.

I 1927 blev vognmandskørslen udvidet til også at omfatte lillebilkørsel. Der var bare det problem, at Anker med sine 24 år ikke var gammel nok til at få bevilling til lillebilkørsel. Derfor blev det hans svoger, møller Jakob Jakobsen, der var gift med søsteren Dagmar, hvis navn kom til at stå på bevillingen i de første år. Der blev købt en Ford personbil, en 2-dørs Sedan med plads til 4-5 personer for 3.785. kr. Lillebilkørslen blev ikke den store succes, og den menes indstillet engang i 1930'erne. Også kørslen med den hestetrukne sorte ligvogn, der, når den ikke var i brug, stod i et skur ved Tandervej overfor købmand Siig, må være ophørt på samme tid. – I 1927 købte Anker Kristiansen også sin første lastbil, en Chevrolet for 4.050 kr.. Den blev i 1930 udskiftet med en Ford lastvogn til 4.450 kr.

Den nykøbte lillebil i 1927. Chaufføren er Gunnar Kristiansen, Ankers yngre bror. Bygningen til venstre er Afholdshotellet, og bygningen bag bilen er banens pakhús.

Året efter, i 1931, blev der igen købt en Ford lastvogn til 4.000 kr. og i 1935 blev den udskiftet med en Bedford lastvogn. I 1939 vendte Anker Kristiansen tilbage til Ford, da han købte en ny lastbil for 8.000 kr. Den brugte Bedford indgik i handelen med en byttepris på 3.400 kr.

Anker Kristiansen optog i sine 40 år som afholdsvært og vognmand en del større og mindre lån – de fleste i Mårslet Sogns Spare- og Lånekasse. Flere af disse lån ses optaget samtidig med et bilkøb.

Den tyske besættelse i 1940 satte en stopper for Ankers lastbilkørsel, da der ikke kunne skaffes benzin. Mejeriet "Kildevang" søgte i 1940 politimesteren i Odder om tilladelse

til køb af benzin, så Anker Kristiansen kunne hente 100 tons tørv i Hinnerup Mosebrug, så Andelsmejeriet kunne holdes i gang.

Kort efter krigens udbrud, da der ikke mere var benzin at få, solgte Anker Kristiansen sin lastvogn og købte i stedet to heste – Nordbakkerne Prins og Musse – der fik stald i garagen. Når der ret ofte var behov for det, lejede han et par heste mere fra gården ”Ovesdal”.

I besættelsesårene var det derfor udelukkende vognmandskørsel med hestevogn, og også det var der begrænsninger med. I 1943 f. eks måtte Anker Kristiansen søge om tilladelse til kørsel til Odder og Århus og retur. I ansøgningen anførtes, at det drejede sig om kørsel med levnedsmidler og gartneriprodukter. Tilladelsen blev givet, men den var ikke gyldig efter kl 21. om aftenen og før kl 5 om morgenen.

En gang om ugen blev der under besættelsen kørt varetur for Brugsen til Testrup og Testrup Mark. Den tur blev kørt med fladvogn af svogeren Jakob Jakobsen.

Også på hotellet mærkedes besættelsesårene. Der kom forbud mod i offentligt tilgængelige lokaler at indstille på radioudsendelser fra lande, der var i krig med Tyskland, og det blev også forbudt i offentlige lokaler at fremføre sange med engelsk tekst. Forbuddet var ledsaget med trussel om arrestation i tilfælde af overtrædelse.

I 1943 søgte Anker Kristiansen om tilladelse til afholdelse af en høstfest på Afholdshotellet. Tilladelsen blev givet, men festen skulle være slut kl. 19.

Den største hindring for normal hoteldrift indtraf, da værtsparret i 1943 blev tvunget til i to perioder at have tyske soldater boende. Den tyske værnemagt udfærdigede en lejekontrakt for salen og to værelser og betalte ved afrejsen fra hotellet 446,67 kr. for opholdet. Den tyske indkvartering på Afholdshotellet er udførligt behandlet i det lokalhistoriske hæfte ”Mårslet... der hvor vi bor: Episoder i Mårslet sogn fra besættelsesårene 1940 – 45.”

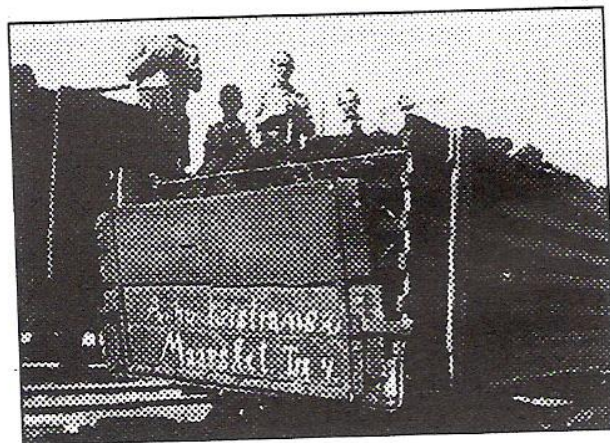
Også efter 1943 gjorde tyskerne brug af Afholdshotellet. Organisationen TODT havde kontorer i de to mødelokaler i hotelbygningens gavl. To dage før krigens ophør blev der øvet sabotage mod hotellet, men den påsatte brand blev opdaget, så skaden beløb sig kun til 783,14 kr., som forsikringen erstattede.

Så sent som i maj 1946 meddelte politimesteren i odder, at der skulle søges om benyttelse af restaurationslokaler udover sædvanlig lukketid for sluttede selskaber og foreningssammenkomster.

Efter besættelsen skulle Anker Kristiansen have ny bil, men det var slet ikke så let. I marts 1946 aftalte han køb af en Ford Thames lastbil til 13.500 kr., og den skulle leveres så snart som muligt, men det ser ud til, at han først fik sin vogn leveret i oktober.

Erik Kristiansen, Marie og Anker Kristiansens søn, begyndte sin vognmandskarriere i det små under besættelsen, da han som skoledreng kørte Mårslet Sogns Spare – og Lånekasses store kasse, der blev opbevaret hos lærer Peder Halskov Mosgaard, til den ugentlige åbningsdag på Afholdshotellet. Kørslen med kassen foregik på en sækkevogn, der var lånt på stationen, og betalingen var 25 øre pr. tur.

Fra konfirmationsalderen tog Erik Kristiansen aktiv del i kørslen. Med hestevogn kørte han tørv fra Langballe mose og Testrup mose. Senere blev der hver dag for Andelsmejeriet "Kildevang" hentet tørv, der i banevogn var kommet til Mårslet station. Tørvene blev kørt til opbevaring i "Møllegårdens" lade, hvorfra de blev kørt til mejeriet efterhånden som der dér blev brug for brændsel. Også til Testrup Højskole og til Mårslet skole blev der i de år leveret tørv. Efter krigen brugtes der stadig tørv til fyring, men nu blev tørvene hentet i med lastbilen i Engesvang.

Kørsel med brændsel vedblev at være en del af vognmandsforretningen. I flere år blev der for Brugsen hver vinter hentet koks i sække i Århus og bragt ud til Brugsens kunder. 10.00 sække om året kunne det blive til, og i fyringssæsonen måtte der hentes 1-3 læs om dagen.

Erik Kristiansen blev 18 år i 1949, og med et ny erhvervet kørekort til lastbil gik Erik ind i faderens forretning. Der blev da købt en Ford 8 lastbil for 7.250 kr. Erik Kristiansen købte altid senere Ford-lastbiler. Der blev skiftet bil hvert tredje år, og det var altid nye lastbiler, der blev købt. Snart havde Erik Kristiansen 2 lastbiler, mens Anker havde 1.

I 1946 fik Anker Kristiansen en mælketur, hvor han for mejeriet hentede mælk på gårdene i Tander og Mustrup. Da mejeriet lukkede i 1948, fortsatte mælkeafhentningen morgen og aften, og afhentningen fra gårdene i Nymarken kom til. Mælken skulle nu køres til De Forenede Mejerier i Århus. I 1972 ophørte denne mælkekørsel.

I 5-6 år havde Anker Kristiansen om sommeren kørsel af vejmateriale – sten, sand, ral og tjære – for det entreprenørfirma, der stod for vedligeholdelsen af vejene i Mårslet kommune. Formanden for dette arbejde boede i de måneder, arbejdet stod på, i Mårslet og spiste dagligt på Afholdshotellet.

Erik Kristiansen foran Mælkebilen. På bilens lad er der konstrueret et stativ, så mælkejungerne kan stå i 2 etager

Mårslet Sogneråd bad i 1950 Anker Kristiansen om at give kommunen et tilbud på kørsel. Anker tilbød at køre vejmaterialer fra Norslund grusgrav til 7. kr pr. m³ og fra Sten – og Gruskompaniet i Århus ligeledes for 7 kr. pr. m³. Timekørsel blev sat til 9 kr. pr. time og kørsel af strøgrus fra Edslev Skærvefabrik blev tilbudt kørt for 10,00 kr. pr. m³.

Fra 1955 til 19972 blev én af lastbilerne brugt til egentlig skraldekørsel. Det begyndte med tømning af skraldespande ved 55 husstande og endte med en afhentning fredag-lørdag hver uge af 1200 skraldeposer. Affaldet blev kørt til Langballe mose. Skraldekørsel var et fysisk krævende job. En gang om måneden skulle der skrives regninger ud og opkræves betaling hos hver enkelt husejer. Efter kommunesammenlægningen i 1970 blev dette arbejde lettere – nu skulle vognmanden sende en samlet regning for kørslen til Århus kommune.

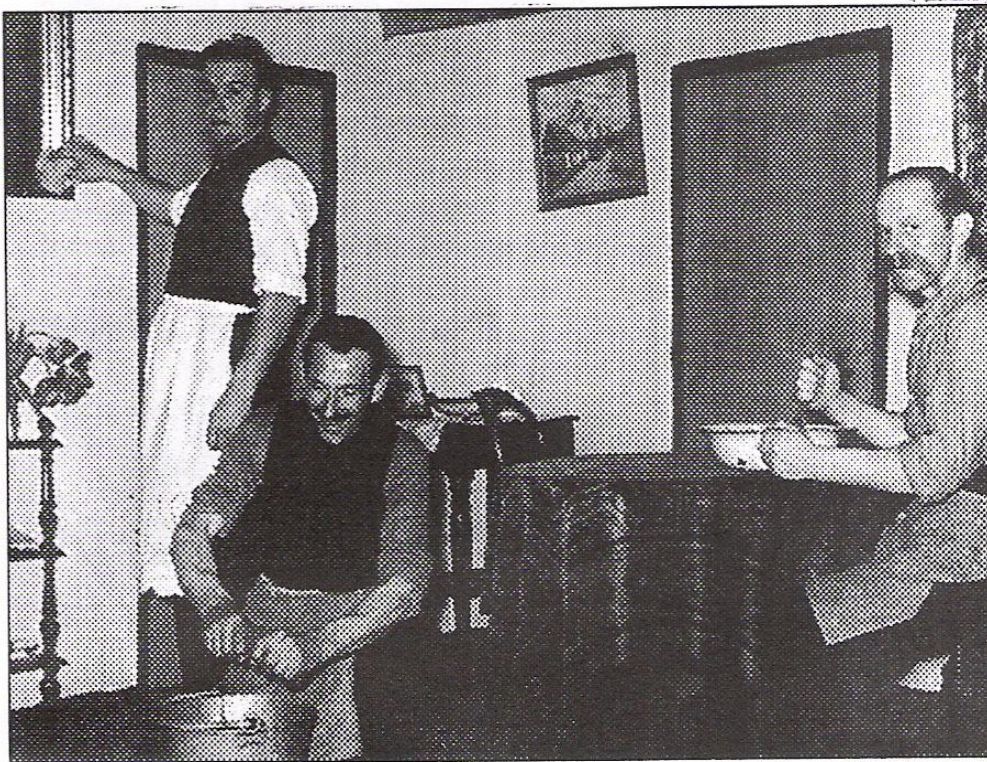
En af de faste kørsler var griseturene en gang om ugen fra sognets gårde til slagterierne i Odder, Horsens og Hammel. Da der fra 1974 også kom grisekørsel til fra gårdene i Beder og Malling, blev det til 4 ugentlige grisetur, der begyndte kl 1. om natten og først sluttede ved 14-15 tiden om eftermiddagen. Bonden på gården, der skulle hentes grise fra, var som regel gået i seng, men inden havde han med en blå stribe på grisenes ryg markeret, hvilke grise, der skulle til slagteriet. 65 grise var der på hvert læs.

Foderstofforretningen ”Kildevang” var også én af vognmandens faste kunder. Der blev i høsttiden hentet korn i sække fra markerne til møllen, der lå på Hørretvej 24. Senere anskaffede Foderstofforeningen en kornsuger, og med den blev det nu løse korn, der lå på markerne, suget op på lastvognen og kørt til møllen. Den øvrige del af året blev der til ”Kildevang” hentet foderstoffer og andet i Århus.

Om vinteren var der gennem 13 år kørsel med sneplov spændt foran lastbilen. Og i 1960'erne, da der rigtig kom gang i byggeriet i Mårslet, blev der kørsel med byggematerialer til nybyggeriet. Der blev også ind til 1966 kørt mursten fra teglværket i Testrup.

Afholdshotellet blev brugt til møder og sammenkomster af enhver art. Sognets mange foreninger, også foreninger, der ikke eksisterer i dag, har holdt deres møder og generalforsamlinger på hotellet. Således f. eks. "Hørret-Langballe Kreaturforsikring", der i en annonce i Ugeposten kaldte til generalforsamling i 1955.

Husmandsforeningen mødtes på Afholdshotellet til oplysende foredrag, til bal, til dilettantspil og til udstilling af 4H-produkter fra børnenes haver.

Fra dilettantspillet på Afholdshotellet i 1952. De optrædende er Anker Cramer, pedel Karlo Madsen og Gustav Jacobsen

En anden forening, der mødtes på hotellet, var "Unge Landmænd i Mårslet Sogn", der var blevet startet i begyndelsen af besættelsesårene. Ud over oplysende foredrag holdt "Unge Landmænd" eftermiddagskurser for foreningens medlemmer.

TMG var også bruger af hotellet. Før skolen på Testrupvej blev bygget i 1931, brugtes Afholdshotellet sal til gymnastik. Langs salens ene sider var der opsat ribber. Og helt op til før Afholdshotellet nedbrændte, havde TMG et skab med pokaler stående i restaurationslokalet. TMGs baller og årlige karneval blev naturligvis også afholdt her.

Mårslet Brugsforening holdt sine generalforsamlinger – en overgang 2 om året – på hotellet, hvor også brugsbestyrelsen holdt sine møder. Mårslet Sogneråd var også bruger af hotellet – før 1931, da vort nuværende Borgerhus fra at være skole blev kæmnerkontor, holdtes sognerådsmøderne på hotellet og blev afsluttet med spisning. Da sognerådsmøderne blev flyttet til kæmnerkontoret, fortsatte man med efter hvert møde at gå til spisning på Afholdshotellet. Sognerådets skatteligning og de årlige ”torskegilder”, hvor skatteborgerne indkaldtes til samtale fandt også sted på hotellet. Og i 1965 brugte Menighedsrådet Afholdshotellet, da der blev afholdt valg til Menighedsrådet i lokalerne.

Politiske foreninger afholdt deres møder på hotellet, og skakklubben mødtes her. Der blev spillet præmiewhist, og en omrejsende biograf indbød om vinteren byens borgere til filmaftener. Danseskole blev der afholdt – først med frk. Forsberg, senere med sergent Karlsen fra vester Allé kaserne i Århus, og i mange år med Karen Dolleris fra Odder. Den årlige Høstfest blev på skift planlagt af nogle gårdejere, og sognets øvrige gårdejere meldte deres karle og piger til høstfesten på hotellet – og betalte gildet.

Fastelavnsmandag drog byens drenge udklædte gennem sognet og indsamlede penge, der om aftenen blev brugt til et fastelavnsbal på hotellet. Hele 3 juletræsfester med dans og uddeling af godteposer blev der holdt på Afholdshotellet hvert år mellem jul og nytår. Den ene juletræsfest stod Husmandsforeningen for, og en anden var arrangeret af Socialdemokratiet. Ved en af de årlige juletræsfester var lærer Poul Nørlem i flere år fast oplæser af julefortællinger for børnene.

Dertil kom fester i anledning af fødselsdage, bryllupper og sølvbryllupper., og også ofte mindekaffe efter en begravelse. Således blev der efter Mads Pedersens begravelse 20. juli 1928 serveret kaffe for 154 personer til 1,00 kr. pr. deltager. Ved kaffebordet blev der røget 86 cigarer til en samlet pris af 21,50 kr., og om aftenen var der middag for familien til 3,25 kr. pr. kuvert.

Andelsmejeriet ”kildevang” udbetalte hver torsdag mælkepenge til de bønder, der leverede mælk til mejeriet. Det foregik i stuen i den private del af huset. Bestyrer, formand og kasserer stod for udbetalingen, og når den var overstået, fik de 3 mejerifolk serveret varm mad, mens bønderne ofte fordelte sig i lokalerne til et slag kort. De kuske, der havde kørt mælken fra gårdene til mejeriet, hentede deres kørselspenge på Afholdshotellet hver måned.

Også Mårslet Sogns Spare- og Lånekasse holdt i mange år til på hotellet. I det første af de 3 møderum i gavlen kunne sparekassens folk træffes nogle timer hver fredag eftermiddag. Sparekassen havde ikke ”ansat personale” – bestyrelsesmedlemmerne klarede selv alle bankforretningerne. Der var altid mødt mindst 4 fra bestyrelsen, så der kunne spilles kort, hvis kundebesøget var ringe..

Sognerådsformand Peter Damgaard og Elses sølvbryllup i 1949 blev holdt på hotellet og krævede et stort personale, der her ses opstillet til fotografering i køkkenet. Siddende i midten Anker Kristiansen og bag ham hustruen Marie. Til højre for hende står 'Kokkekaren' fra Ingerslev

Som det ses, blev Afholdshotellet brugt – det var mødestedet for byens befolkning. Der var altid rent og pænt i lokalerne. Gæsterne kom igen og igen og følte sig tilfredse, også selv om hotellet ikke bød på den store komfort og luksus. Afholdshotellets 2 gamle ”das” med pissoir med indgang fra gårdspladsen udgjorde i mange år hotellets eneste toiletfacilitet. Først i 1940'erne kom de 2 toiletter til, der er vist på tegningen. Før den tid måtte man gå på toilet hjemmefra eller holde sig – eller også gøre, som en af de medvirkende ved Husmandsforeningens dilettantspil har fortalt: Foran et af vinduerne var der opstillet en stige, og når en af de mandlige aktører skulle på toilet, kravlede han ud af vinduet og ned ad stigen til haven – eller også som fru Hansen, jordmoderen, der havde medbragt sin egen natpote.

Marie Kristiansen stod for driften af Afholdshotellet. Flere af byens ungarle fik deres daglige kost her. Som regel var der ansat en fast pige til hjælp, men i mange år var det døtrene Ruth og Ester, der hjalp moderen. Til aftenarrangementerne var der dækket op til kaffebord, og når der var større selskaber til spisning, blev der hentet en kogekone. Dertil kom at 2-3 piger fra byen hjalp med servering og opvask.

Selv om Anker Kristiansen havde sin vognmandsforretning at passe om dagen, kunne gæsterne altid finde ham stående ved døren, nyvasket og iført hvid jakke for at byde hotellets gæster velkommen.. Anker kunne også tage et nap med, hvis der var servering, og det var altid ham, der stillede borde og stole op før et arrangement. Værtsparrets 3 sønner, Erik, Svend og Peder hjalp sjældent til.

I 1965 stoppede Anker Kristiansen med vognmandskørslen og solgte sin lastvogn. Vognmandsforretningen blev videreført af sønnen Erik Kristiansen, der i 1966 ved sin ejendom på Tandervej 38 byggede ny garage til 2 lastbiler. Vognmandsforretningen blev solgt i 1978.

Salget af Afholdshotellet

I 1967 solgte Marie og Anker Kristiansen Afholdshotellet, men beholdt matr. Nr 3c for der at bygge et parcelhus, hvor de kunne nyde deres pensionstilværelse. Parcel 3c var imidlertid ikke stor nok til at opføre et hus på, så der var i 1965 tilkøbt matr. Nr. 7o på 315 m² af ”Bomgårdens jord. De flyttede ind i det nye hus, Banevej 8, i 1966. Marie Kristiansen døde i 1973, og i 1985 blev Anker Kristiansen syg og flyttede ind på plejehjemmet, hvor han kort tid efter døde. Huset på Banevej blev købt af Erik Kristiansen.

Køber til Afholdshotellet var handelsmand Jens Svendsen, Låsby. Slutsedlen mellem Anker Kristiansen og Jens Svendsen var allerede skrevet i august 1966, og det betingede skøde i november 1966. Prisen for grund, bygninger og inventar var blevet aftalt til 136.000 kr. med en udbetaling på 60.000 kr. Denne udbetaling blev delvis brugt til indfrielse af de lån, som Anker Kristiansen havde været nødt til at optage.

Restkøbesummen blev betalt kontant i marts 1967.

Jens Svendsen lukkede straks hotellet for at lade iværksætte en gennemgribende restaurering og modernisering af bygningerne. Ved lukningen kom byens grønne pigespejdere i klemme. De havde en gang om året lejet salen til en fest for spejdere og forældre. Da Jens Svendsen hørte det, genåbnede han salen for en aften, så spejderne kunne holde deres fest. Jens Svendsen var selv til stede om aftenen, og under kaffen uddelte han cigarer til de voksne. Da spejderne ville betale ham for leje af salen og for kaffen, sagde Svendsen, at det var gratis – det var hans gave til pigespejderne. Svendsen vidste nok, hvordan han skulle styrke sit image i byen – for også han måtte have hørt, at folk i byen talte om det uheldige i, at det var Låsby-Svendsen, der nu havde overtaget byens hotel.

Restaureringsarbejdet gik på et tidspunkt i stå, fordi håndværkerne ikke fik deres penge. Det kom dog i gang igen, men standsede helt, da Jens Svendsen blev erklæret konkurs. På en efterfølgende tvangsauktion i 1968 blev hotellet solgt til et Realkreditkontor, der i forvejen havde en stor pant i ejendommen.

Istandsættelsen og ombygningen blev genoptaget med Jens Svendsen som tilsynsførende, og på Mårslet Sogneråds møde i begyndelsen af februar 1969 blev det

anbefalet at give hotellet en beværterbevilling med ret til udskænkning af spiritus i bygningerne, som forventedes genåbnet i løbet af kort tid som kro under ledelse af Aage Mørk Hansen, Silkeborg, som nyansat hotelforpagter.

Sådan kom det ikke til at gå. Den 18. februar 1969 forårsagede en gasflaskeeksplosion, at den næsten færdigrestaurerede kro nedbrændte til grunden. Branden var så voldsom, at Banevej måtte afspærres for de nedstyrtende mure, ligesom togene på Hads Herreds jernbane måtte rangeres forbi brandstedet.

Kroen blev ikke genopført. Spejderne blev de sidste, der benyttede hotellets lokaler, og et stykke Mårslet-historie var pludselig forsvundet. Stationskroens og Afholdshotellets tid som byens samlingssted var forbi. På den ryddede brandtomt opførtes der to parcelhuse, det ene med indgang fra Banevej 7, det andet fra Hørretvej 6. Ingen, der ikke ved det, kan i dag se. At her har der engang ligget en kro og et hotel.